

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №1 (53)
(студзень)

www.lit-bel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС	
«НАВІНЫ»: грамадска-літаратурнае жыццё студзеня	c. 2.
«ПУБЛІЦЫСТЫКА»: развагі Галіны КАРЖАНЕЎСКАЙ	c. 3.
«ДЗЕННИКІ»: «занатоўкі для сябе» Ніла ГЛЕВІЧА	c. 4-5.
«ПРОЗА»: урывак з аповесці «Покіч з нябесаў» Паўла САВОСЬКІ	c. 6.
«ПАЭЗІЯ»: вершы Эвы і Сяргея ПАНІЗЬНІКАЎ	c. 7.
«ВІНОК»: развітанне з Тацянай САПАЧ	c. 8-9.
«ПРОЗА»: мініяцюры Анастасіі ЛАЗЕБНАЙ	c. 10.
«ПЕРАКЛАД»: пастычны ўкраінскі майдан у перастварэнні Эдуарда АКУЛІНА	c. 11.
«ДЭБЮТ»: вершы Даши КАБАКОВАЙ	c. 12.
«УСПАМІНЫ»: згадкі Ірыны ПАЛЬЧЫНСКАЙ пра Клодзія ДУК-ДУШЭУСКАГА	c. 13.
«ФОРУМ»: Ася ПАПЛАЎСКАЯ пра прэміі і кнігі	c. 16.
«КРЫТЫКА»: агляд чарговага «Дзеяслова» ад Легала	c. 15.
«ДЗЕЯПІС»: кніжная паліца ды літаратурныя конкурсы	c. 16.

▶ СЛОВА

ПРА СУЧАСНЫХ КАІНАЎ і АВЕЛЯЎ

Алаіза ПАШКУТАВА

Дзіўныя справы твае...
чалавечা! Кажы ні кажы,
паўтарай ні паўтарай,
тыцкай носам — ні тыцкай,
а — як гарохам аб сценку.
Што ў абывацеляў, што ў
vas, творцаў, інжынероў,
так сказаць, чалавечых
душаў. Пішаце-пішаце, а самі
— ці чытаце? Аповеды Бібліі,
напрыклад. Не?! А гісторыя
Авеля і Каіна са Старога
Запавету — ой як паказальная
і ў нашым сучасным жыцці,
сімвалічная і... актуальная!
Як, зрешты, і гісторыя
Сотніка з Рыбаком — з бібліі
чалавечага духу, напісанай
непераўзыдзеным Васілем
Быковым.

Патлумачу пра ўсё па парадку. Не лятаю я ў творчых ампірэях, не лічуся апазыцыянеркай і яшчэ з 2006 года ўсялякія сталічныя нашыя «Плошчы» бокам абыходжу. Тым больш, што некаторыя — як цэнтральная Каstryчніцкая — лёдам у гэтыя выбарчыя часы залітая. На каньках стаяць не ўмою: не той узрост. Спіна, не пры вас сказана будзе, баліць, і бразнуцца касцімі сваімі старымі баюся. Не так бразнуцца, як — не паднінца...

Словам, дома сяджу, на пенсіі, адпрацавала ў «эпохі» розных развітых сацыялізмаў, і нават ледзь абяцанага камунізма не дачакалася. А што дома? Кухня, зредку «кірха» ды ўнукі. Навагодня-калядныя святыя прыйшлі. Зноў адна. Правільней — з радыё. На той жа кухні. На стары Новы год ці не першым паведамленнем — інфармацыя пра прэс-канферэнцию вядомага мене генерала міліцыі і пісьменніка, колішняга сенатара Мікалай Чаргінца. Хвіліны з дзве ягонага выступу: пра тое, чым займаецца Саюз пісьменнікаў.

Малайцы! Я ж, варона загуменая, пенсійная, думала, што загінаеца ў нас тая ніва творчасці. А аказваецца — не! Колькі секцыі панаадкрывалі! І дзіцячай літаратуры, і «стваральнай» крытыкі, і нават сатыры з гумарам. Але нешта шкрабнула мяне пры тых словах, на май спакойнай кухні — не раўнуючы, як нажом па патэльні... Ну новай такой, дарашчай... А, успомніла: з ціфлона-

Многія класікі-творцы ў турме сядзелі: і Якуб Колас, і Максім Танк, і ледзь не сотні рэпрэсаваных пры Сталіне. Дарэчы, у тых жа сценах сядзелі, дзе цяпер і Някляеў

вым пакрышцём. Тым, што праз месец адстае, як фарба з плоту, калі ў дождёві пэнкаюць. Суседка сцвярджаля, што з замежнай патэльні не адстае. Што лушпініца ціфлон толькі з патэльні беларускай вытворчасці. Штось яна яшчэ плявала на нашу якасць, што супраць «Куплій беларускае»... Ды хай ёй! Я — не аб тым.

А — пра інжынероў чалавечых душаў. Радыё беларускае, сетку правадную, нагадаю, слухала. І гаворку названага вышэй пісьменніка. І пашкадавала, што не чула пра аншлажныя вечарыны ў «абноўленым» Доме літаратара, а то б схадзіла. На расхвалены па тым жа радыё вечар сатыры і гумару, а то расійская тэлегумарная папса абырдзела. А дзе іншую ўзяць? (Толькі чаму высокапастаўлены прамоўца сказаў невядомае мне раней слова «сатырысты»? Гэта так правільна? Раней, калі ў школе працавала, відаць, слоўнікі старавіны былі...)

Але тады і прасцей было. І — зразумела ўсё. Сказаў, запэунілі, агучылі афіцыйна патрэбнае дзяржаве па тэле ці тым жа радыё — і наперад! А цяпер? Цяпер жа — спасу на нашыя слабыя галовы няма! Унук інцярнэт правёў. Пасміхнуўся, што радыё заслу-

халася (не разумее, што я шчыра літаратурай захапляюся, нават вершы сама пішу), пабачыў, што ледзь катлеты на кухні не спаліла, запознена парабедаў — і да камптуара. Неўзабаве і мяне паклікаў. Чытай, кажа, бабця, пра сваіх пісьменнікаў. А па маіх слабых вачах — як сярпом гэтыя радкі «Свабоды». З сайта. Як унук называе... «Сёння на прэсавай канферэнцыі старшыня праўладнага Саюзу пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец зняважліва выказаўся на адрас Уладзімера Някляева і паведаміў, што ня будзе хадайнічаць перад уладай за яго вызваленне з турмы КДБ»...

Ну вось, а я і расслабілася была над катлетамі. І закарцела мне, як той казаў, мяса і мух пасобку раскласці. Усё прачытала з некалі варожай свабодаўскай «хвалі» пра канферэнцыю. Аказваецца, Мікалай Чаргінец адказаў і на пытанне пра арыштаванага і вядомага мне паэта Уладзімера Някляева (пагадзіцесь, песні ды вершы ў яго выдатныя!). Чытаю — і вачам не веру, як таму купленому ціфлону. Паслухайце: «Што тычыцца Валодзі Някляева, ён мне проста нагадваў кацяня, якое нарадзілася ў стайні, але патрабуе пашпарт каня. Ён стварыў проблему сам сабе і стварыў

проблему для грамадзтва. Але мы за яго ня будзем змагаца, ня будзем патрабаваць: «дайце яму свабоду». Ён парушыў закон Рэспублікі Беларусь, і ня трэба тут дэманстраваць ілжывую карпаратыўнасць... ». Было ў адказе М. Чаргінца і признанне ў тым, што калі б ён, Някляев, перабраў з «зялённым змеем», а не з палітычным, ды патрапіў праз то ў міліцэйскі пастарунак — то тады б генерал міліцыі і кіраўнік аднаго з пісьменніцкіх саюзаў за яго заступіўся. А так — «ён парушыў закон Рэспублікі Беларусь». Наколькі абазнаная, і неадਯватна выпіваць ды патрапляць у пастарунак — не законная акцыя. Інакш жа чаго цябе міліцыя хапае?

Ну ды ім лепш відно... А вось пра кацяня ў конскай стайні, якое замахнулася на пашпарт каня... У арыгінале — лошади... Гэта, я вам хачу сказаць, аксюмаран! У тым мне, дурной, абраца на прэзідэнцкае пасведчанне расчыталася! Ну а якога ж іншага дакумента кандыдат у прэзідэнты Някляев дамагаўся? А тут — пашпарт лошади...

Ды не мне судзіць. А закранула мацней іншае: не будзем мы, маўляў, за тое «кацянё» заступацца ды карпаратыўна яго падтрымліваць. Што ж вы за людцы такія, пісьменнікі?! Ад сумы і турмы, як вядома, анікто ж не застрахаваны. У тым ліку і пісьменнікі, і генералы. Я сама школны гісторык па адукацыі, але з пайгода «белліт» выкладала (замяняла дэкрэтніцу), дык памятаю: многія класікі-творцы ў турме сядзелі: і Якуб Колас, і Максім Танк, і ледзь не сотні рэпрэсаваных пры Сталіне. Дарэчы, у тых жа сценах сядзелі, дзе цяпер і Някляеў

хаму не паспачуваць, не гаворачы — заступіцца? Нават чыста пачалавечы, нават па Божай навуцы — чаму не дараўваць? Чаму вы, дараўнікі, не чытаеце пісаніні — і чалавечыя, і Гасподнія? Вышэй працытаваныя выказаванні — гэта ж, дурной маёй галавой думаеца, гэта ж... рыбакізм. Гэта ж як у тым Быкаўскім «Сотніке»: пятлю на горла сабрату накінуць і заслончык з-пад ног выбіць! Каб — самому спакайней жыць. Гэта — як у Старым Запавете: Каін з «вышэйшай» рэўнасці брата свайго Авеля забіць вырашыў.

Прачытала і тое, што пракаментаваў інцярнэтнай «Свабодзе» і другі старшыня — старэйшага Саюза пісьменнікаў Коласа і Быкаў Алея Пашкевіч: «Усясьветная, эўрапейская пісьменніцкая супольнасць, пісьмен-

ніцкая саюзы Польшчы, Літвы, Украіны, іншых краінаў, як і Саюз беларускіх пісьменнікі, занепакоенны абставінамі зняволення Уладзімера Някляева і Аляксандра Фядуты».

Не ўсе адным лыкам шытыва, аказваецца. Вось толькі мая настаўніцка-үедлівая душа сумніўна ўспрыняла ягоныя слова аб Максіме Горкім. Падумала, што памыліўся Алея Пашкевіч, гаворачы: «Дакумэнтальна засьведчана, і гэта факт: Максім Горкі стварыў пісьменніцкую асацыяцыю, саюз, таварыства, калі сам адседзеў, калі началі садзіць пісьменнікаў у 1901 годзе, ён грашыма дапамагаў юнкам вязняў і самім вязням. І асноўная, нават статутная задача — аказваць маральную, матэрыйную дапамогу сваім сябрам». Статут — статутам, а Горкі ж пісьменнікай аўяднаў, як нас вучылі, у 1933-1934 гадах...

Забылася я на сваю кухню з катлетамі — і начала ўжо ў гістарычных «мухах» разбірацца. Унук дапамог, з гуглам нейкім. І ўпэўнілася я, што апошняя цытата — і насамрэч на фактах узрасла. Што і да сталінскага СП ў Расійскай яшчэ імперыі існаваў «Союз взаимопомощи русских пісателей і учёных». Што і Горкі актыўнічаў у тым Саюзе, бо на сваёй скуры паліцэйскія засценкі адчуў — яшчэ у Ніжнім. І дзеянасць таго СП была актыўнай. Напрыклад, як я вычытала: калі 1 сакавіка 1901 года паліцыя і войскі напалі на бязбройных грамадзянаў у Пецярбурзе, былі арышты. Хапалі і моладзь, студэнтаў. Дык вось, 39 члену Саюза ўзаемадапамогі рускіх пісьменнікаў звярнуліся да міністра ўнутраных спраў з рэзкім пратэстам супраць гвалту. Сярод іх — і Максім Горкі. Праўда, ужо 12 сакавіка таго ж года па распарядженні пецярбургскага граданачальніка Саюз «ніяправільны» быў забаронены...

Ды тое — ужо ці не іншая гісторыя. Хаця... Усё — пра адно і тое ж. Пра муҳі і катлеты, пра кацянятаў і коней. Пра Авеля і Каіна, нарэшце.

Хто мае галаву — той думае. Хто мае вушы — пачуе.

Ды ўсё ж — дзіўныя справы твае, чалавечы! Кажы ні кажы, а — як гарохам аб сценку. Што ў абывацеляў, што ў вас, творцаў, інжынероў, так сказаць, чалавечых душаў. Пішаце-пішаце, а самі — ці чытаце? Хоць бы Кнігу Кніг. Ці задумваецеся? Прынамсі, некаторыя з тых, хто цяпер вяшчаюць з высокіх trybuнаў ды па радыё, якое я паслухала на кухні.

НАВІНЫ

10 (2)

► ЛІТІНФАРМ

НЕ КОЖНЫ ПІСЬМЕННИК, ХТО ТАК СЯБЕ НАЗЫВАЕ

13 студзеня на прэсавай канферэнцыі старшыня праўладнага Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец зняважліва выказаўся на адрас Уладзіміра Някляева і паведаміў, што не будзе хадайніцаў перад уладай за яго вызваленне з турмы КДБ. У той жа час міжнародная пісьменніцкая супольнасць выказвае слоўы падтрымкі зняволеным у Беларусі літаратарам і журналістам і патрабуе іх вызвалення. Ці існуе карпаратыўная салідарнасць, ці патрэбная яна?

Старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Алесь Пашкевіч узгадаў, што творчыя саюзы, асацыяцыі яшчэ ў XIX стагоддзі ствараліся дзеля агульнай братэрскай падтрымкі сваіх калегаў: «Документальная засведчана, і гэта факт — Максім Горкі стварыў асацыяцію, саюз, таварыства, калі сам адседзеў, калі начапілі садзіць пісьменнікаў у 1901 годзе, ён грашыма дапамагаў жонкам вязняў і самім вязням. І асноўная, нават статутная задача — аказваць маральную, матэрыяльную дапамогу сваім сябрам. Усясьветная, ёўрапейская пісьменніцкая супольнасць, пісьменніцкія саюзы Польшчы, Літвы, Украіны, іншых краінаў, як і Саюз беларускіх пісьменнікаў, занепакоеныя абставінамі зняволення Уладзіміра Някляева і Аляксандра Фядуты».

А вось былы сябра Уладзіміра Някляева, старшыня праўладнага Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец наконт карпаратыўной салідарнасці выказаўся так: «Што тычыцца Валодзі Някляева, ён мне проста нагадваў кацяня, якое нарадзілася ў стайні, але патрабуе пашарткана. Ён стварыў праблему сам сабе і стварыў праблему для

грамадства. Але мы за яго не будзем змагацца, не будзем патрабаваць: «дайце яму свабоду». Ён парушыў закон Рэспублікі Беларусь, і не трэба тут дэмантраваць ілжывую карпаратыўнасць... Гэта трэба дакладна разумець, інакш, калі мы будзем яго маральна падтрымліваць, гэта значае — падштурхоўаем: маўляў, давай і далей здзяйсняй злачынства».

Што да карпаратыўной салідарнасці, старшыня Саюза пісьменнікаў Літвы Ёнас Ліняўкас кажа: «Я думаю, яна праста неабходная. Я ведаю пра заяву нашага ПЭН-цэнтра, што і Фядуту, і Някляева прынялі ў Літоўскі ПЭН-цэнтар і патрабуюць іх вызвалення як сябраў Літоўскага ПЭН-цэнтра. Я напісаў адкрыты ліст зняволеным. У нашай газете «Літаратура», якая выйдзе ў пятніцу, будуць апубліканыя мае пераклады твораў Уладзіміра Някляева з ягонай фатаграфіяй».

Чэслаў Сэнюх, вядомы польскі літаратар, перакладчык беларускіх класікаў, а таксама і Уладзіміра Някляева, распавёў: «Я якраз учора запісаў сваю чарговую перадачу беларуска-польскую — пра трох непакорных паэтав, з перакладамі вершаў, у tym ліку Ларысы Геніош. Ну, страшна ёсё гэта. Бяда ў tym, што мы, нармальныя людзі, цалкам бясцельныя супраць такога феномена, якім з'яўляецца беларускі празідант, гэты дыктатар Беларусі. І ёсё ж я спадзяюся, што выпускніца Валодзю на свабоду. Самае галоўнае — не маўчаць, маўчаць нельга. Таму што гэта тое самае, што сказаць — так, так трэба».

У абарону беларускіх літаратаў, якія знаходзяцца за кратамі, выступілі многія усясьветна вядомыя асобы, міжнародны ПЭН-клуб. Камітэт «Пісьменнікі ў зняволенні» заклікаў асудзіць арышты і жорсткае абыходжанне з Уладзімірам Някляевым, Аляксандрам Фядутам, Ірынай Халіп ды іншымі палітвязнямі...

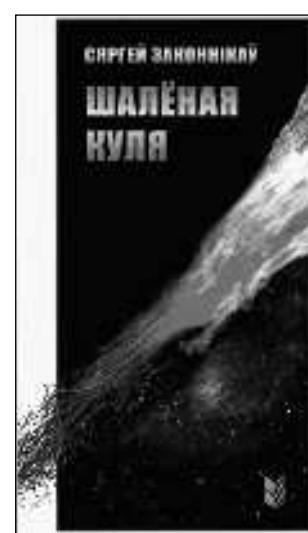
Іна Студзінская, Радыё СВАБОДА

▼ НАВІНКА

Вышла ў свет новая кніга паэзіі Сяргея Законнікаў, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі і вядомага грамадскага дзеяча Беларусі. Яе назва — як сімвал нашага сучаснага жыцця: «Шалёнай Куля». «Паэзія пяці гадоў» — такую падназуву азначыў аўтар.

Усё, што закранае сэрца паэта — і дома, і ў вандроўках — прыходзіць і ў яго вершы. Сярод іх — і кранальная лірыка, і таварысцкія прысвячэнні, і грамадзянская прызнанні, і філософская пранікненні. Як сказаў пра творчасць Сяргея Законнікаў народны пісьменнік Беларусі Янка Брыль, «гэта тое, што патрабуеца ад паэзіі: жывое, разумнае, мудрае. У нас занадта многа траккатні. А тут не толькі чалавечыя пачуцці — радасць, смутак, надзея, вера, але і філософскае абагульненне нашага жыцця».

Шукайце новую кнігу Сяргея Законнікаў «Шалёнай Куля» ў менскіх кнігарнях!

► РОЗГАЛАС

ВЕРШЫ НЯКЛЯЕВА ГУЧАЛІ Ў ЛОНДАНЕ

Акцыя салідарнасці з беларускімі палітычнымі вязнямі і дэмакратычнай апазіцыяй прайшла 16 студзеня перад амбасадай Беларусі ў Лондане. Арганізаторамі выступілі прадстаўнікі беларускай дыяспары: члены Згуртавання беларусаў у Вялікай Брытаніі і Англа-Беларускага таварыства. Акцыя сабрала больш за 50 чалавек.

Удзельнікі пікета звярнуліся да ўладаў Беларусі з патрабаваннем неадкладна вызваліць усіх палітычных вязняў, спыніць кампанію запалохвання і тэрору супраць незалежных СМИ і грамадзян, якія ўдзельнічалі ў мірных пратэстах супраць фальсіфікацыі вынікаў выбараў.

На пікете выступіў а. Аляксандар Надсан, вядомы грамадскі і рэлігійны дзеяч, духоўны лідар беларускай эміграцыі. Прамовіла сястра палітвязня Андрэя Саннікава.

Удзельнікі пікета раскрытыкавалі нядаўні прэзідзіум пасольства Беларусі ў Вялікабрытаніі,

у якім распавядаваецца пра нібыта камфортныя ўмовы ўтрымання вязняў у СІЗО КДБ і пра нібыта магчымасць доступа сваякоў і адвакатаў да вязняў. Быў зачытана спіс абвінавачаных па крымінальной справе аб нібыта арганізацыі масавых беспарадкаў.

Акрамя гэтага, удзельнікі пікета ўшанавалі памяць людзей, якія зніклі або памерлі пры няявіцтве светленых абставінах у 90-я гады: Віктара Ганчара, Юрыя Захаранкі, Анатоля Красоўскага, Дзмітрыя Завадскага, Генадзя Карпенкі, Анатоля Майсені. Акцыя «Салідарнасць-16» з патрабаваннем празрыстага расследвання тых тра-

гічных падзеяў была распечатая журналістам Ірынай Халіп, якая цяпер знаходзіцца за кратамі.

Напрыканцы акцыі ўдзельнікі зачыталі некалькі вершаў Уладзіміра Някляева, паэта і блогера кандыдата ў прэзідэнты, які таксама быў збіты і кінуты ў турму 19-га снежня.

«Беларуская ўлада павінна ведаць, што нішто не забыта і нішто не даравана. Рана ці позна ўсе адказныя за палітычныя рэпресіі і за забойства людзей будуть адказваць перад законам», — заяўлі ўдзельнікі акцыі.

**Алесь Чайчыц,
«Беларус на чужыне»**

► MEMORIA

СПАЧЫЎ ВІТАЛЬ ТАРАС

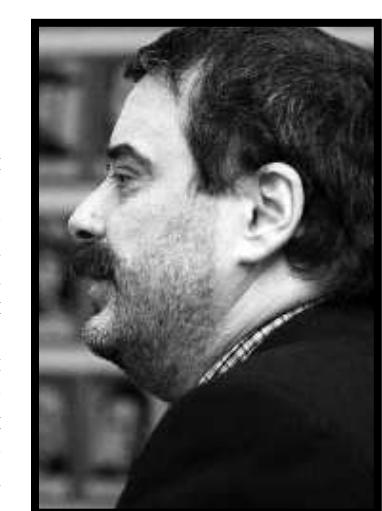
Уначы 18 студзеня 2011 года на 55-м годзе жыцця памёр літаратар, публіцыст, сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў і Беларускай асацыяцыі журналістаў Віталь Тарас.

Ён працяглы час мужна змагаўся з анкалагічным захворваннем, актыўна пісаў, друкаваў-

ся і ўдзельнічаў у грамадскім жыцці.

Развітанне прайшло 19 студзеня. Пасля адпівання труна з целам пісьменніка рушыла ў апошні шлях на Паўночныя могілкі Мінска.

Жалобныя дні яшчэ больш азмрочыліся паліцэйскімі кашчунствам: міліцыянты, якія прыйшлі засвядчыць факт смерці, узялі ў нябожчыка... адбіткі пальцаў.

► СЛАВА

ДОМ МАРЫЁ ВАРГАСА ЛІЁСЫ — МУЗЕЙ

Неўзабаве хатні прытулак ганараванага сёлета Нобелеўской прэміяй пісьменніка Марыё Варгаса Ліёсі будзе пераўтвораны ў музей, прысвечаны яго жыццю і творчасці.

Дом знаходзіцца ў горадзе Арэкіпа, размешчаным на поўдні Аргентыны — ва ўрадлівай даліне ля падножжа спячага вулкана Эль-Місіці. Сёння горад — буйны фінансавы і гандлёвы цэнтр, другі пасля Лімы прымысловы рэгіён Аргентыны, а таксама — гастронамічная сталіца Пяру дзякуючы шматлікай кухні.

Аўтар «Цётачкі Хулі і пісакаў» ды больш пяцідзесяці іншых кніг нарадзіўся ў згаданым доме ў 1936 годзе. Як паведаміў міністр культуры Пяру Хуан Асіё, стварэннем музея зоймецца кінарэжысёр

і прадзюсар Луіс Ліёса, стрыечны брат пісьменніка.

Побач з домам-музеем на Алеі Parra будзе ўсталяваны

помнік пісьменніку — аб чым паведаміў мэр Арэкіпы Сімон Бальбуэна.

Паводле Podroze.onet.pl

ПОГЛЯД

УЗЯЦЬ ДЫ ВЫКИНУЦЬ ТЭЛЕВІЗАР...

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

1. Да Плошчы

Адна знаёмая жанчына-псіхолаг на поўным сур'ёзе даводзіла мне, што значная частка нашага насельніцтва — дарослыя дзеци. Нават не дзеци, а немаўляты: ім галоўнае, каб ёпла, бяспечна і быў накормлены. У мяне было сумненне на гэты конт, покуль я не начала ўдзельнічаць у выбарчых баталіях ды размаўляць з людзімі іншых сацыяльных пластаў. Калі я раздавала ўлёткі ў раёне трактарнага завода, да мяне падышла бабуля і начала арыгінальна агітаваць за дзецичага. З вами ж, кажа, за 16 гадоў нічога благога не здарылася; вы ж жывая! Я нават не знайшла, што адказаць, а потым даўмелася: перада мной класічны прыклад старога немаўляці, якому ў жыцці патрабен мінімум.

Ёсць яшчэ дарослыя-«дзеци», дарослыя-«падлёткі» — усе са сваімі асаблівасцямі. Несумненна, у нашым грамадстве ёсць і сапраўдныя дарослыя — што бачаць сутнасць з'яў і рэчаў ды ўмеюць браць на сябе адказнисць. Але на якой бы ступені развіцця чалавек ні знаходзіўся, важна рухацца, не стаяць не месцы, не зарастаць раскай. Вось чаму для няўрмістовых і неспакойных усялякія выбары — найлепшы час. На жаль, завоблачная пасада прэзідэнта і прэтэнзіі на яе праства палахаюць нашых выбаршчыкаў. Ды ў прэтэндэнтаў праства нездараўыя амбіцы! Куды гэтым цялятам дужацца з нашым дубам?!

А яны і вылучыліся, і подлісы сабралі, і агітацыю правялі, і на ўсё гэта знайшли сродкі і людскія рэсурсы. Хто «за ідэю» дапамагаў, хто проста любіць грамадскую работу, а хто і капітальну зарабіць не супраць. (Пры нашай «поўнай занятасці» і гэта актуальна.) Хочаш — не хочаш, а разгул демакраты трэба неяк асвятляць у СМИ. Не дзеля літары закона і электарата — дзеля бачнасці, дзеля міжнароднага іміджу. Для назіральнікаў з Еўропы і журналістаў з усяго свету, якім зусім нядоўга «хацелі падабацца».

Вось і асвятляюць: дураць народ за народныя грошы. Згадаем,

як паказалі пратэстнае шэсце па праспекце Незалежнасці, што адбылося 24 лістапада. Адна толькі групка апазыцыі ўмсціла ся ў кадр. Затое ракурс цікавы: зверху, наўскасяк, на краму «Ча-

раўніца» — з балкончыка аднаго прадстаўнічага дома, які прыезджыў прымаюць за тэатр. Відаць, супрацоўнікі БТ і АНТ пабаяліся за свае камеры, а для навін папрасілі здымкі ў «калег».

У праграмах навін кандыдатаў высмеялі пасля першых жа эфираў: маўляў, ніводзін не спытаў, куды глядзець. А вы для чаго ў студыі, спадары-тэлевізійнікі?! Гэта ваш прамы авабязак — паказаць, куды глядзець і куды гаварыць запрошанаму кандыдату. Ды і студию маглі прадставіць з багучым радком, і фон зрабіць прыстойны, а не такі, як на дэбатах.

Асобна варта разгледзець, як паказвалі моманты сустреч з выбаршчыкамі. Камера старанна ездзіла па пустых крэслах, калі зала была няпouнай, і захопліва толькі краёчак, калі народ збіраўся дружна. Цікава, ці паказалі, як на Серабранцы ладзілі сустречу міністр адукацыі Радзікоў з мэрам Ладуцькам (давераныя асобы ясна каго)? Настаўніцам з бліжэйшай гімназіі загадалі быць усім, раздалі загадзя падтрыхтаваныя пытанні, а галоўнае — папярэдзі горш апрануцца, каб іх прымалі за работніц з інтэрната.

У даўжэйшых нудных сюжетах прэтэндэнтаў дзе не столькі кусалі, колькі слінлі, і што характэрна — прозішкаў стараліся не ўпамінаць. У ідале, кандыдатаў (акрамя аднаго) лепей было б зусім не паказваць і не згадваць, быццам нічога не адбываецца, быццам выбары — звычайная фармальнасць. Зноў жа — не зразумеюць. Звязаць пачнуць у далёкім ці блізкім замежжы...

Таму выхад адзін: дыскрэдытацыя гэтых нахабных выскочак, гэтых адшчапенцаў, што не хочуць жыць па сцэнарыі, прописаным за столькі гадоў.

А яны, карыстаючыся тэле- і радыёэфірам, шмат нагаварылі старшыні. Пафас большасці выступаў можна перадаць такім словамі: «Злез з даху і не псуі гонту». А адзін нават фантастычную карціну намаляваў (такое толькі паэт мог прыдумаць): быццам Новы год, шампанскэ ў бакалах, А.Р. з сынам перад экранам, і яго віншце з Новым Годам нават прэзідэнт! У страшным сне такое не прысніцца — каб не ты віншаваў, а цябе!

Для плюмы ідэолагаў і падпівалоў гэта былі сапраўды «сапсаныя вечары перад несапсанаваным тэлевізарам». А для нас, што па другі бок бар'еру, — момент ісцінні і эмацыйнага ўзрушэння. Усіх паслушалі і абмеркавалі, убачылі вартасці і недахопы. Пахвалілі першы выступ Някляева і другі — Рымашэўскага, адзначылі важкія моманты ў Саннікава, трапныя — у Статкевіча (тыпу «залез наверх і прыбраў за сабой лесвіцу»), угледзелі згоднікаў. Не, усё-такі дзевяць кандыдатаў лепей, чым гіпатэтычны адзіны... Усё ж нейкая драматургія, нейкая інтыгі — хай сабе і з прадказальнымі канцом.

Так і падмывае спытаць у рэжысёраў-пастаноўшчыкаў: вы хацелі балагана, цырка на дроце? Распішыцца і атрымайце.

Савок сапраўды вечны, як вечны ў прыродзе цвіл і плесня.

Яму не патрэбны ні празрыстыя скрыні, ні сумленны падлік. Буфет і фікусы — вось яго ўзвесьн.

Лепшыя «вумы» Беларусі ламалі галовы, як падлавіць шулераў з выбарчых камісій. Шкада, што не дазволілі браць спальнікі і начаваць на ўчастках. З'явіца ўначы крадком кот Базіліа з лісой Алісай укідаць ці мяняць блюетэні, а прадстаўнік якогась штаба тут як тут! Ды пад белыя рукі, ды ў справядліві беларускі суд! Ах, мары, мары!.. Калі ўся сістэма гуляе краплёнімі картамі — ад настаўніці да сілавікоў, то што тут зробіш?

Кажуць, што сумленне выглядае як поле, як абалонка вакол чалавека. Гэта абалонка знікае ў людзей з цяжкім залежнасцю, у старых, якія здзяцнілі, а ў дзяцей яшчэ не сфарміравана. Куды яна падзелася ў мясцовай тэбэшнай брації, якая не п'е, не колецца і зусім не старая — вялікае пытанне. На першай «Кухні» Георгій Калдун яшчэ саромеўся...

Як без сумлення абыходзяцца салідныя дзядзькі з партфелямі і нават пры пагонах, таксама невядома. Памятаецце эпізод з фільма «Кін-дза-дза», дзе герой прыляпіці на амаль знішчаную планету? Улада без сумлення — як планета без кіслароду; адны мікробы добра сябе адчуваюць...

2. Пасля Плошчы

Спланаваны выбарчы фарс за адну ноч ператварыўся ў такі ж спланаваны трэйлер, мэта якога — запалохаць і магчымых кандыдатаў, і выбаршчыкаў. Каб ужо ніхто ніколі не пасягнёт на беларуска-азіяцкі варыянт дзяржаўнага ўтварэння.

Хто быў на Плошчы, ведае, што там было. Для тых, хто не быў, назаўтра ўстроілі шоу па ТВ. Гэта істэрія на ўсіх трох каналах па сутнасці абапіралася на адну і ту ж, спецыяльна зняту карцінку: біццё шкляных дзвярэй Дома ўрада. Прычым адзін і той жа сюжэт паўтараўся бісконца, каб людзі думалі, што гэта быў штурм, асада. Праз тыдзень, у праграме «Контуры», разбітага шкла стала нашмат бо-

3 расійскіх каналаў звесткі пра наступствы выбараў у Беларусі рэгулярна вырэзываюцца. Тэлевізар ужо можна не глядзець

лей — і ўсё зялёнае, ад бутэлек. І хто ж гэта на марозе назноўші піўных бутэлек на ганак ДУ і буй іх там кучай?! Каб так дробна набіць, патрэбен час. Відавочна, што гэта маглі рабіць такія ж нанятыя людзі, як і тыя, што дзялівіті неслі рыдлёўку.

Раз за разам паўтаралі і сюжэт з адрачэннем Раманчука. Яно выглядала б больш пераканаўчым, калі б эксп-кандыдата «дадушылі» не ў ту ю ноч. А то нейкае яно рэзкае, падазроне, злавеснае... Затое не спяшаліся абрацаваць лічбу зняволеных. Давялося самому, на прэс-канферэнцыі з афіса БХД зносяць табурэты і кубкі ды як дзеци радуюцца пачкам паперы... Кандыдаты са зняволеных перайшлі ў статус арыштаваных, кожнага там «дацісцакаў» паасобку, змушаючы да пакаяння. А тут — ёлкі, феерверкі, падарункі — быццам зноў нічога не адбылося...

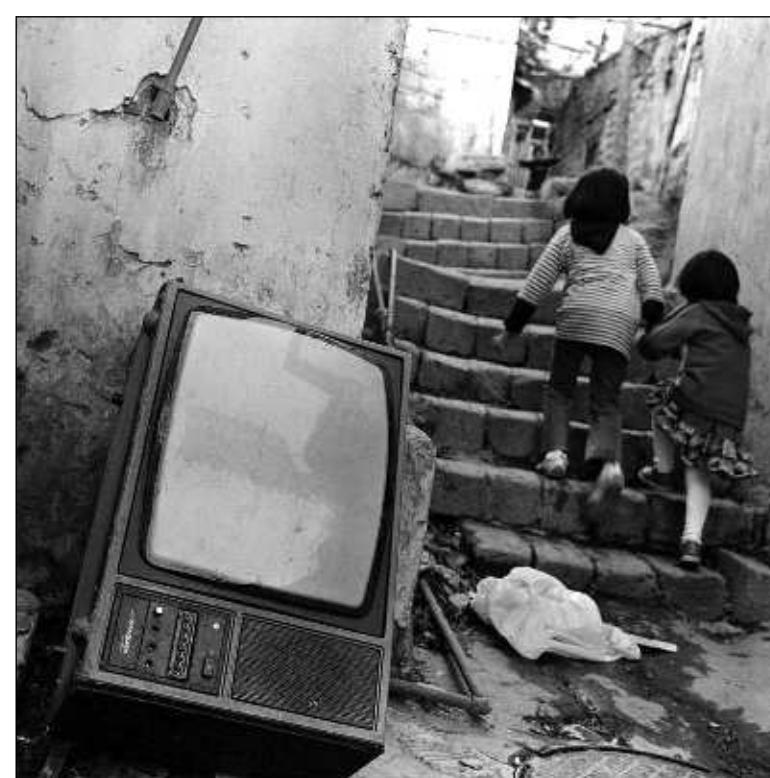
Усе мы былі ў шоку. У пакладзітай бабулі аказаліся вялікія вушы і яшчэ большая зяпа. Яна

ўжо нікому не хацела падабацца, бо беспрынцыпны сусед ўнешта плаўбяць. Галасы, як заўсёды, лічылі кепска. (Кажуць, што іх пасля ўсяго лічаць аналітыкі.) Перастараліся. Крышталевая мара разбіта. Нават сцятая Еўропа не змагла вытрываць такога здзеку з закона і здравага сэнсу.

А далей пачалося саме цікавае: інфармацыя пра зняволеных, пра арышты і канфіскацыі ў офісах увогуле перасталі даваць. А цікавенькі б атрымліваюць сюжэт на незалежным тэлебачанні — як з офіса БХД зносяць табурэты і кубкі ды як дзеци радуюцца пачкам паперы... Кандыдаты са зняволеных перайшлі ў статус арыштаваных, кожнага там «дацісцакаў» паасобку, змушаючы да пакаяння. А тут — ёлкі, феерверкі, падарункі — быццам зноў нічога не адбылося...

Каб мы зусім не скіслі ў чаканні афіцыйных звестак, паказалі «дакументальны» фільм, які стаў эпагеем ілжы і подласці. Гэтыя арсеналы знойдзені зброя проста пацяшаюць інфармаваных гледачоў. Што ж атрымліваеца: знойшлі напярэдадні 19-га снежня, а паказалі 9 студзеня? Рыхтавалі, мабыць, доўга... Кінуліся ў вочы дзве недарэчніцы, цалкам невыпадковыя: прыпісалі БХД У.Хамічэнку (таго, што ў рукаў гаварыў), а таксама ўманіціравалі ў відэарад спакойны, годны твар Уладзіміра Някляева. Як быццам ён у гэты час не знаходзіўся пасля збіцця ў бальніцы, а прымаў удзел у несанкцыянаваным мітынгу. Недалёкія і неабазнаныя могуць і паверыць, як вераць малыя ў Дзеда Мароза, — што яшчэ раз даказвае «дзяцінную» прыроду беларускага электарата.

Хто кіраваў разгонам, мы ўжо ведаем. Але хто кіруе такай бяздарнай, грубай «дэзай»?! З расійскіх каналаў звесткі пра наступствы выбараў у Беларусі рэгулярна вырэзываюцца. Тэлевізар ужо можна не глядзець. Увогуле — узяць ды выкінуць.

► ЗАПІСЫ

ДЗЕВЯНОСТА ТРЭЩІ

«ЗАНАТОЎКІ ДЛЯ СЯБЕ», ЗРОБЛЕНЫЯ Ў ЧАС ПАСЯДЖЭННЯЎ ВЯРХОЎНАГА
САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Ніл ГЛЕВІЧ

19 траўня.

Пачалося, як звычайна, з «Рознага».

Дэп. Дзейка звярнуўся з запытам да генеральнага прокурора, чаму быў звольнены з Арміі афіцэр Мікалай Статкевіч.

Дэп. Кучынскі прабіў трывогу аб пашырэнні ў Беларусі рэлігійных сектаў «Белыя браты», «Крышнаіты» і іншых — аб страшным уздзеянні іх на псіхіку нашай моладзі, аб неабходнасці ратаваць яе. Маладыя хлопцы, трапіўшы ў іх сеці, сохнучы, усыхаюць. Многія наогул зникаюць!

Дэп. Баршчэўскі. Запыт намесніку прэм'ера М. Дземчуку: чаму ў кнігарнях няма беларускіх кніг? Апратэставаў («у народа выклікаў смех») выпад дэп. Качана і кампаніі супроць БНФ. (У зале прамаўчалі).

Першае пытанне Парадку дня: Аб зменах у Канстытуцыі.

Дакладчык дэп. Леўчык. Доўга затрымаліся на першай жа папраўцы. На кожную заўвагу — у зале рэплікі, як у школьнікаў ці студэнтаў — лёгкія, зубаскальскія, з прэтэнзіяй на дасцінансць. Ах, гэтыя практикаванні ў досцініках! Як яны выдаюць узровень культуры, выхаванасці!

У зале — вялікая суматоха. Спрэчкі — якіясьці анархічныя, мітынговыя, амбіцыйныя, і нават бзікаватыя. Леўчык, пасля правалу першага пытания, што называеца «плюнуў» і сеў на месца. Дэп. Арціменя прысарамаціў усіх — асабліва Лукашэнку: за яго выступленне. Шушкевіч злосна абрэзаў Лукашэнку: «Хопіць дэмагогі! Вы толькі кръгыце, як на мітынгах. А ніводнай за ўвес час канкрэтнай прапановы! Ніхто так не дэстабілізуе залу, як вы!».

Проект новай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Дакладчык Шушкевіч. Гаварыў хвілін 15 — максімум, а можа і 10. Для такога даклада — малавата. Я чакаў: што зойме калі гадзіны. Пайшлі пытанині. Першае: Дык што за лад у нас будзе, у Беларусі — сацыялістычны ці капіталістычны? — Адказ: Пачытайце ўважліва тэкст, там сформулявана.

Дэп. Камай: А дзе Закон аб сімвалах у Канстытуцыі?

Адказ: Ёсьць закон, і добры, добра прыняты грамадскасцю, і няма патрэбы яго мяняць. (Сапраўды, сімвалы ў нас выдатныя. Адно што Гімна няма.)

Пытанне: Чаму — платнае навучанне? А было бы сплатнае. — Адказ: Было не для ўсіх, было сацыяльнае рэгуляванне. Пытанне: Што ў эканамічнай аснове ладу — якая ўласнасць? — Адказ: Не трэба вызначаць! Будзем будаваць справядлівае грамадства, на прававых асновах. — Пытанне: Ці парламент будзе прафесійны, ці такі, як цяпер? — Адказ: Пра-

фесійны, але... з пэўнымі агаворкамі (рэгламентацыямі).

Дэп. Заблоцкі: Нідзе ў свеце няма спалучэння выкананічных і заканадаўчых улад. Усюды яны размежаваны.

Дэп. Качан: Дзе гарантывы на працу, на адукцыю і г.д.?

Шушкевіч: Не трэба слоў «гарантывы». Гэта — нерэальна!

Дэп. Камай: Дык якая ж эканамічнай аснова РБ? Траба вызначыць у Канстытуцыі эканамічны базіс РБ!

Адказ: Няма патрэбы ў такім вызначэнні, у іншых краінах няма.

Дэп. Трафіменка: На здароўе — гарантуюцца права, а на ўсё іншае — не, слова «гарантуюцца» няма.

Дэп. Сінчылін: Чаму адна беларуска мова — дзяржаўная?

Шушкевіч адказаў вельмі эмачыйна, але добра, лагічна і доказна. Праўда, спасылка на шведскую мову ў Фінляндыі — няудалая.

Дэп. Лакцышын. Таксама аб мовах. Паршыву сацыялагію прыцягнулі з «Советской Белоруссии», фальшивыя лічбы... Ах, сацыёлагі!

Шушкевіч рэзка абрэзаў.

Дэп. Баршчэўскі пачаў дасведчана гаварыць аб мовах у Фінляндыі. У зале заулююкалі. Асабліва — дэпутат-генерал Гетц.

Дэп. Лавіцкі прапанаваў зняць у прэмбуле ўпамінанне аб Статуте Вялікага Княства Літоўскага. Прагаласавалі прапанову. «За» ўпамінанне — толькі 106 галасоў. Знялі! З энтузізмам! Вось адносны да гісторыі Бацькаўшчыны. Не было яе і няма — у душах і сэрцах бальшыні.

20 траўня.

Арганізацыя працы і дысцыпліна — ніякая. Калі галасавалі пункт аб грамадзянстве — спачатку было ў зале 203 дэпутаты, паўторна — ужо 250, амаль 50 набеглі з калідораў, з кафэ. Не склікаўшы людзей у залу, паставілі на галасаванне.

Станкевіч нахіліўся да мяне і прашпаўтаў: «Шушка (Шушкевіч) перад выбарамі спікера запрасіў на кватэру Лукашэнку, Ганчара, рэзай і чысціў селядца і прасіў: «Галасуйце за мяне! Я вас не пакрыўджу, буду падтрымліваць...». А цяпер — такія ворагі Лукашэнка і Шушкевіч!». (Памойму, плётка, у якой зацікаўлены непрыяцелі Станіслава, а іх пропрэма.)

Аб дзяржаўнай мове ў Рэспубліцы Беларусь. Зноў вылезлі: Лакцышын (учора — Сінчылін) і член нашай Камісіі, дзядок П. З. Мінчанка (пасланец ад КПБ) і іншыя. Канешне ж, узяў і я слова. Пры майм выступленні рэспліку «Не пугай!» кінуў дэпутат з Барысава Трусаў (не ўпершыню і менавіта «Не пугай!» — на «ты», як у сябе на заводзе). Кінуў — пасля маіх слоў: «Для Беларусі стане

горш, калі мы адступім назад ад Закона аб мовах». Выступіў я нялепшым чынам, трэба будзе пры аблеркаванні п. 50 паправіць. Гаднакожа за дзэвятаўнай мовы прагаласавалі 83 дэпутаты, а за адну беларускую — 204. Ура! Хоць гэта яшчэ толькі аблеркаванне праекта Канстытуцыі.

21 траўня.

Пачалі з пытанияў непрадбачных: выступленне дэп. Сапронава аб злоўжываннях у замежным гандлі агаломышыла. Калі ўсё гэта праўда, то — жахліва! Слухалі з выключнай увагай і пры поўнай цішыні ў зале. Урад распрадае краіну, багацці народа, заганяючы людзей у жабрацтва.

Выступіў Міністр хлебапрадуктаў — амбіцыйна — з водапаведдзю Герасюку. А Герасюк тут жа прыпёр яго да сцяны фактамі.

Затым паўгадзіны аддаў тэмэ: як прымусіць дэпутатаў пастаянна на быць на сесіях і ўдзельнічаць у пасяджэннях. Ой, што тут пачалося! Як узяліся бэсціць адзін аднаго! Шушкевіч неасцярожна назваў імёны адсутных дэпутатаў. А Станкевіч, бэсцічы яго за нібыта «пошала-кухонны ўзворень», сам пакарыстаўся менавіта такім стылем: «Вы можаце з маладой сваёй жонкай такое на кухні гаварыць...». Гэта — пра спікера Вярхоўнага Савета. Крэпенька! Вышыла: усе вы, шаноўныя, адною культурай валодаеце. Шушкевіч узарваўся: «Я не ў міліцыі ў вас, дэпутат Станкевіч, не падследчы на допыще ў вас!...»

Затым дэп. Ганчар з гаспадніх вышак спляжыў усіх. Асабліва Шушкевіча і Прэзідыму.

25 траўня.

Выбары намесніка Старшыні Прэзідыму. Прапанавалі дэпутата Міцько, разумнага, інтэлігентнага чалавека, медыка па адукацыі. Правалілі: толькі 125 «за». Чаму? Прайсаніў сваім пытанием да Міцько ваяўнічы дэпутат-генерал Сарокін: «Вашы адносіны да ўваходу Беларусі ў Калектывную Бяспеку?». Добра адказаў Міцько, вельмі добра, але ўжо было ясна, што «зарэжуць». Якая зацятасць ворагаў нашай дзяржаўнай незалежнасці!

Аблеркаванне главы Канстытуцыі «Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь». За прэзідэнцкую форму кіравання выкасаліся толькі 132 дэпутаты. Зарэзалі саму ідэю «прэзідэнцтва». Ніякага прэзідэнта не трэба: ні «моцнага», ні «слабага» (як у Германіі). Не трэба!

Слова ўзяў Ганчар: патрэben галава ўлады, дзяржавы без галавы не бывае, такога няма ў сцеце!

Прагаласавалі паўторна. Наўралі 147. Рост! Не разумеюць шаноўныя, не разумеюць, якая нас можа чакаць бяды — пры нашай масавай палітычнай культуры.

26 траўня.

У «Розным» дэп. Бойка зачыгтаў ліст свайго выбаршчыка супроць «тарашкевіцы» (палітычнага вартым увагі). Ліст рэзкі. Дарэмна зачапіў Данчык. Пытанне ж увогуле правамернае і ў прынцыпе — рэзкасць справядлівая. «А можа, гэта правакацыя?» — сказаў Бойка, як бы звяртаючыся да прысутных дэпутатаў-філолагаў. Не, вядома, не правакацыя, але падумаць так можна — настолькі самаўпэўнена і напорыста ў друку «пляніунець» і «клясуюць». Дарэмна А. Трусаў, узяўшы слова, «рашуча заяўку пратэст» супроць выступлення Бойкі. Праблема ж ёсць!

Аблеркаванне главы «Суд». Пункт аб уядзенні суда прысяжных не прайшло... пасля выступлення А. Трусаў, які напомніў зале, што суд прысяжных быў ліквідаваны бальшавікамі пасля 1917-га. Знайшоў каму напомніць! Тым, для каго суд прысяжных вельмі непажаданы. Пытанне зусім не звязана з палітыкай, але раз выступіў у падтрымку апазіцыйнік і крытыкнёў бальшавікоў — усё, кранты! Адразу ж многія ўсуніліся і — 20 галасоў не хапіла. Трусаў забыўся, хто ў зале.

Пытанне аб Кантрольнай Палате.

Сама назва не прайшла. Дэп. Грынёў: Треба сістэма кантролю, а Палата пакуль не адпавядае. «Вы протасківаете то, чём занітэрасованы». (Эта — Шушкевіч. Не зусім карэктна.)

Дэп. Сапронаў: Не разумею логікі паводзін дэпутатаў, што галасавалі супроць. Патрэben жа кантроль!

Дэп. Макейчанка (у адказ на «шпільку» А. Трусаў): І ў ЦК працавалі людзі, якія нешта ведалі ў галінах гаспадаркі. Між іншым, гэта праўда: былі такія людзі — і дасведчаныя, і кампетэнтныя, і культурныя. На жаль, часта ім не хапала мужнасці, стойкасці, упартасці, іх волю ламалі не дасведчаныя і некультурныя, амбіцыйныя і фанабэрыйстыя «сталаначальнікі».

27 траўня.

У «Розным» дэп. Герасюк гаварыў пра росквіт каруцьці ў Беларусі (набывае ўсё большыя маштабы). Папрасіў даваць яму слова па гэтым пытанию кожны дзень і да канца сесіі. (Брава, Герасюк! Малайчына! Нехта ж павінен пароць у очы зладзюгам — што яны зладзюгі.)

Дэп. Крыжаноўскі спачатку расказаў пра саставэлісць тэхнікі ў Беларусі і пра нядбайнасць Урада ў гэтым спраўве. Затым папракнёў дэпутатаў за нападкі на Шушкевіча — што не падпісаў Дагавор аб Калектывнай бяспечнасці, асуздзіў і за непрыманне імі Кантрольнай Палаты — бо яна пачала ўскрываць злачынствы музкоў дзяржаўных.

Пытанне аб дадатковых пай-намоцтвах Савета Міністраў у Канстытуцыі. Дакладчык дэп. Качан. Тэма — Другі з'езд камуністычнай Беларусі, называ-

леўчык. Спрэчкі разгараліся страшныя. Кебіч (пасля выступлення дэп. Какоўкі і іншых) — ох і ўскіпёў ад злосці! «Ніводнай стрэльбы не прадалі ў Таджыкістан! I не прададзім без рагшэння Вярхоўнага Савета! I вы, таварыши!.. У газетах поўна хлусні!.. А пачаў сваю прамову так: «Спыніце балбатно! Інчай не магу сказаць!..» (Ох і разышоўся! Відаць, такі — дапялкі!).

Лакцышын, Лукашэнка, асабліва генерал Гетц — кръгчыць так, што аж глушаць залу, патрабујуць амаль усенароднага ганьбавання дэмакратаў-апазіцыйнераў. (Лакцышын: «Все эти Каковки, Сасновы, Барщэвічі...»). Дэп. Заблоцкі абрэзаў крыкуноў, а галоўнае — гакнёў па эканамічнай палітыцы Урада за адсутнасць стратэгіі, за нягоднасць такога эканамічнага курса.

Дэпутаты Жукоўскі, Мачуленка зноў паднялі крык супроць дэмакратаў, — крък наогул, без канкрэтных прапаноў. Дэп. Сасноў вельмі пераканаўча даў ім водпаведзь.

ны аб'яднаўчым. Чытае Зварот З'езда да Вярхоўнага Савета РБ. Аб недапусцімасці свабодных цэн на прадукцыю першай неабходнасці. Затым кінуш лозунг: «Адрадзіць саюзнную дзяржаву! Іначай — пагібел!».

Дэп. Судас: пра ільготы пенсіянерам на транспарт у сельскай мясцовасці. Патрабуе вырашыць гэта пытанне ў карысць пакрыўдженых.

Шушкевіч дзеявае водпаведзь М. Грыбу за яго выступленне ў «Народнай газете» наконт падпісання Дагавора аб Калектыўнай бяспечы.

Слова ўзяў намеснік прэм'ера С.Лінг. Адзакона будзе залежыць, што будзе працаўца на дзяржаўных службах. Тыя, што будуць, як жабракі, зазіраюць у очы кожнаму наведніку? (Гэта — у адказ тым, хто лічыць, што ў чыноўнікаў вельмі высокія зарплаты).

2 чэрвень.

У «Розным», Дэп. Холад крэтыкуе Кебіча, што не скарачае раздзымутыя чыноўніцкія штаты.

Дэп. Лябедзька робіць запыт да сп. Жыльскага (старшыня камітэта па спраўах Рэлігіі) — у абарону каталіцкай парафіі ў Ашмянскім раёне, у абарону прыезджага святара (здаецца, са Славакіі). Нямаксяндзю, а патраба ў іх вялікай і ўсё нарастаем. «У Гародні вучашца на ксяндзю толькі 74 семінарысты. Гэтага зусім мала!» — бядуе Лябедзька.

Дэп. Пракаповіч: Спад вытворчасці працягваеца. Заключэнне эканамічнага саюза — працэс доўгі. Патрабен палітычны Саюз у рамках СНД. Чаму з'ігнаравалі прапанову VII з'езду народных дэпутатаў Расійскай Федэрациі аб утварэнні Канфедэрациі? (Вось яно — куды хіліць! Да Канфедэрациі! Нашто нам гэта незалежнасць!)

Пытанне аб барацьбе з эканамічным злачынствам і карупцыяй.

Дакладчык — дэп. Папоў. Схапіліся спрачаца, што такое карупцыя. Дэп. Булахаў: Суб'ектам карупцыі з'яўляецца ўесь беларускі народ! Но эвентуальна кожны так ці інчай у ёй удзельнічае... Дэп. Какоўка: Зняць першы артыкул! Дэп. Аксаміт: Зняць уесь законапраект, дапрацаўваць і ў канцы сесіі прыняць! Як добра ў ходзе аблеркавання пытання аб карупцыі бачна, што не мае ніякага дачынення да злачынства, у каго сумленне чыстае!.. Гэта адчуваеца вельмі выразна. Сумлены чалавек (напрыклад, Аксаміт) гаворыць такім асаблівым тонам — і без крику, і пераканаўча. Або як дэп. Герасюк, які сказаў: «Пры паступленні на дзяржаўную службу кожны павінен прад'явіць докладаць».

Генерал Піскароў. Рашуча за перападкарадкаванне Саўміну.

Нарэшце начальнік галасаваць.

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

гравіруе ўсю землю

Дэп. Беланькі: Нацыянальны

Банк самастойнай краіні

</div

ФРАГМЕНТЫ

АДЗІНОТА

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ «ПОКЛІЧ З НЯБЁСАЎ»

Павел САВОСЬКА

Павел Піліпавіч САВОСЬКА
ў студзені святкуе свой
сямідзесяцігадовы юбілей.
Сакратарыят Саюза беларускіх
пісьменнікаў і «Літаратурная
Беларусь» віншуюць
паважанага літаратара,
жадаюць яму бадзёрасці
і радасці, а чытачам
прапануюць старонкі з яго
новай аповесці.

Упершыню ў сваім жыщці Андрэй атрымаў водпушк у канцы красавіка, але сапраўднай радасці на душы не было. Ды і адкуль ёй было ўзяцца? Пяцьдзесят пяць гадоў пражыў у адзіноце. Чамусыці пра гэта яму ўспомнілася толькі цяпер, калі ён прыляжеў з Чукоткі ў Менск, у сваю аднапакаёвую кватэру.

Андрэй працаваў апошнія гады ў старацельскай арцелі «Мінерал». Наперадзе яго чакаў шасцімесачны адпачынак з наступным звальненнем. Ён ляжал у ложку і абдумваў сваё дальнейшае жыццё. Пенсіянер — нікому не патрабны чалавек, вось хто ён цяпер.

У папярэдняі гады водпушк у яго заўсёды пачынаўся ў кастрычніку, пасля прымівачнага сезону. І ён адразу ж адпраўляўся ў Санкт-Пецярбург, у свой любімы горад, дзе прайшлі яго самыя шчаслівія студэнцкія гады.

А што ж цяпер? Паціху пачынаць збірацца ў апошнюю дарогу... Але з чаго пачынаць? З помніка, вось... Так-так, з яго самога. Но хто пасля які зробіць і ўстановіць на яго магілку?

Родзічаў нават далёкіх не было. А пакуль ёсьць гроши, трэба заказаць і прывезці, пажадана ўчыні, у сваю хасціну, што месцілася каля самай царквы, на ўскрайку іхнія вёскі. Дый ягоная маці-нябожчыца, царства ёй нябеснае, яшчэ калі жыла, дала два наказы: купіць аднапакаёўку, а пасля, пад старасць, прыдбаць добры помнік. Яна быццам прадчувала, што Андрэй правядзе ўсё жыццё ў адзіноце.

Кватэрой ён купіў. Маці вельмі ўзрадвалаася той падзея, не раз прыязджала ў Менск, але больш тыхдня ў горадзе не вытрымлівала і вярталася ў сваю хасціну.

Ён пачаў адчуваць, што жыццё імкліва заканчваецца... И аднаму Усявішняму вядома, колькі яшчэ давядзеца пра жыцць. Ён жа і летася, і пазалетася прылятаў у водпушк, а гадоў і тады было за пяцьдзесят, але такіх гаротных думак не было ў ягонай галаве.

Наадварот — усё яшчэ спадзяваўся на штосьці, заглядваўся на прыгожых жанчын, нават на дзяўчат. А што тут такога? Паглядзець можна, хаця б вока пачешыць...

Усявішні, калі ўжо на тое пайшло, не пакрыўдзіў Андрэя:

быў ён рослы — дзесяці пад сто дзесянтыста сантymетраў, нябрэдкі з твару, нядрэнна гуляў у валейбол, а яшчэ ў інстытуце выканану нарматыў майстра спорту па самба.

Пачыналася жыццё вельмі цудоўна. Нараціўся ён у нядзелью трынадцатага снежня. І старэнкі святар Калінскі патрабавальна параіў назваць яго Андрэем, у гонар апостала Андрэя Першавіннага, свята якога якраз і адзначаецца ў той дзень.

Самыя доўгія гады былі ў школе. А як яе скончыў, то пачалі мільяць адзін за адным: тэхнічнае вучылішча, армія, ісцітут і... размеркаванне на Чукотку.

І вось цяпер, раптоўна, пачаў адчуваць сваю нікчэмнасць і не-патрабнасць. Усё не мог адказаць на адзінае пытанне: хто павінен у ягонай адзіноце? Няўжо грахі ягоныя...

Вядома, каб ён ажаніўся ў пару, то ў яго быў бужо дарослы дзеці, дыў унукам было б па пяць-шэсць гадоў. Зусім іншае было бы жыццё, не трывожылі б такія гаротныя думкі. Усё гэта так. А тады ён разумеў: усё павінна скласціся само сабой.

Ды гады не драмалі, куды там?! Непрыкметна мільгали, як вагоны таварняка. З Чукоткі ён пачынаў, а пасля брэндаў па свеце з рукзаком па ўсім вялікім Саюзе.

Праца ў старацельскай арцелі, дзе ён займаўся падрыўнымі работамі і геалогіяй, не давала нават на хвіліну падумаць пра асабістое жыццё. Праца па дванаццаць, а то і дванаццаць гадзін у суткі знясільвалася да таго, што засынаў раней, чым галава дакраналаася да падушкі.

Але і ў яго былі шчаслівія дзяянечкі, асабліва ў студэнцкія гады. А вось з дзяўчатамі не атрымлівалася. Якраз перад паездкай у будатрад выйграў першынство Ленінграда сярод студэнтаў у сярэдняй вазе, але пашкодзіў локаць. Паехалі ў Гур'еўскую вобласць, дзе ім патрабна было пабудаваць кампэрсанарную станцыю для газаправода «Бухара-Цэнтр».

Як толькі ўладкаваліся, завітаў у медпункт, дзе яго сустрэла

Вераніка, студэнтка пятага курса медінстытута. Прыгожая была, як тая лялька: з кароткай стрыжкай, чарнявая, у белым халатіку. Яна ветліва і з усмешкай павіталася і загадала чамусыці распрануцца да пояса. И не магла адвараць ад яго сваі пагляд.

Вераніка праслушала ягону сэрца, выдала мазь, ён хуценъка апрануўся і ледзь не подбегам кінуўся з вагончыка. Бо завядзі шуры-муры, то пасля і з атрада могуць турнуць.

А локаць так і не праходзіў. И калі ў чарговы раз зайдоў да Веранікі, каб змяніць павязку, яна сказала: «У гэтую нядзелью камандзір атрада аў'явіў выхадны, то пойдзем з табою на пра-гулку. Тут у саланчаках павінны быць невялікія ямкі з лячэбнаю граззю. Як толькі знайдзем, то адразу ж прыложым да локця, вось... Праз некалькі дзён як рукою здыме».

Адмовіць ёй было немагчыма. Вось там усё і здарылася... Вераніка толькі вельмі здзвівілася, што ў яго дагэтуль нікога не было. Усё смяялася, што зрабіла яго мужчынам.

Пасля давялося яму і ў ейным вагончыку правесці не адну ночку... З будатрада Андрэй прыехаў да таго схуднелы, што трэнер ледзь яго пазнаў. А дзе ж ты вытрымаеш: нач, хоць і не кожную, у Веранікі, а пасля дванаццаць гадзін на экскаваторы.

Трэнер, убачыўшы такое, забараніў Андрэю падыходзіць да дзяўчат і пасадзіці на ўзмошнены стол за свой кошт, бо рыхтаваліся да першынства Саюза. А Вераніка яму не дакучала, толькі аднойчы патэлефанавала і ў хуткім часе выйшла замуж за прафесара з іхняга інстытута.

Найбольш дакучала яму з жаніцьбай ягоная маці. Бывалі

I што цікава: колькі б чалавек ні пражыў — нават больш ста, а ўсё адно яму мала

гады, што нават у водпушк яму не хацелаася ехаць, вось так... Ды каб жа толькі яна дакучала, а то і ўсе суседзі...

Пасля Чукоткі не адзін раз вяртаўся «на мачырык», блукаў па Саюзе. Праца знаходзілася, а далейшае жыццё не складвалася. Інтэрнацкія пакоі на-дакучвалі, вечарамі, асабліва ноччу, навальвалася самота. И тады зноўку звалінёўся. Так, непрыкметна, павялічваліся запісы ў працоўнай кніжцы.

І вось цяпер, лічы, дабраўся да фіналу жыцця — пенсіянер. Далей чакаць няма чаго — толькі рыхтавацца на нябёсах...

Пра свой апошні дзень жыцця на зямлі людзі стараюцца не думачы. Але ж ён настает ў кожнага з нас. А як правільна да яго падрыхтавацца?

Андрэй дзесяці чытаў, што душа нябожчыка праходзіць ажно праз дванаццаць пакутных мытняў, дзе нячысцікі спра-

буоць зацягнуць яе ў пекла за грахоўнае жыццё.

Тое, што існуе іншы, нябачны нам, паралельны свет, Андрэй ведаў, бо чытаў пра многія здарэнні. А некалькі гадоў таму ехаў у электрычцы і пачаў аповед маладой жанчыны. Ёй пры родах далі завялікі наркоз, і яна амаль суткі не падавала прыкметаў жыцця — была ў клінічным стане, на тым свеце... Потым расказала, што анікіх нячысцікі і нават анёлаў не бачыла. Але нечакана яе душа пачала паднімапца ўсё вышэй і вышэй і адлятала ў нябёсы. Урэшце апынулася ў вялізным пакоі. Засталом, адзін насупраць другога, сядзелі два мужчыны.

Адзін пачаў пералічваць яе грахі з сямігадовага ўзросту. Нагадаў ёй, што ў першым класе яна ўдарыла гачкай сваю сяброўку па спіне. И што дзіўна — яна добра памятала той выпадак.

А вось другі мужчына за яе заступаўся: казаў, што яна часта хадзіла ў царкву, спавядалася, дапамагала людзям у бядзе.

І так яны пералапацілі яе жыццё да апошняга дня, як трапіла ў радзільны дом. А пасля яна азірнулася і ўбачыла за сваёй спіной усіх памерлых родзічаў. Тут яе чакала самае непрыемнае: усе яны пачалі яе піпракаць, што мала моліцца за іх. За апошні год толькі адну запіску падала ў царкву, каб бациошка памаліўся за іх душы, бо тады ім дaeцца, хасця і невялікія, але палёгка...

А калі яе душа вярнулася ў цела і яна апрыгомнела, то вельмі ўзрадвалася, і хлопчык нарадзіўся здаровенькі. А ў канцы дадала, што цяпер памерці не баіцца, але крху палохася супстрэча на нябёсах з родзічамі.

Канечнe, паміраць нікому і ніколі не хочацца. І хасця паміраюць усе: і багатыя, і бедныя — гэтая акалічнасць мала суцяшала Андрэя.

І яму чамусыці цяпер згадаліся апошнія месяцы жыцця бабулі Наташы. Ішоў ёй тады здевяноста сёмы год. И за ёй прыглядвалася ягоная маці, а Андрэй працаваў непадалёку на кар'еры.

Бабуля ніколі не хварэла, але з гадамі стала паступова слабець.

I што цікава: колькі б чалавек ні пражыў — нават больш ста, а ўсё адно яму мала

Ледзь рухалася па хаце, а потым і зусім злегла. Андрэй кожны дзень да яе наведваўся, бо бабуля жыла ў сваёй хасціне, да іх пераехаць не захадзела, хасця адлегласць між вёскамі была не больш двух кіламетраў.

Калі Андрэй прыходзіў, яна старалася штосьці расказаць са свайго гаротнага жыцця. А гора хапала. И пры кожнай супстречы казала, што паміраць не баіцца, бо ўжо нажылася. Потым перастала прымаць ежу, нават ад малака адмовілася. Аднойчы маці сказала: «Памрэ твая бабуля. Нічога ў рот не бярэ». И вось познім зімнім вечарам яна нечакана зляла ягония рука ў свае, пачала іх гладзіць, а пасля ледзь чутна прамовіла: «А мой жа ты Андрэйка! Уратуй мяне, грэшніцу! Я вельмі не хачу паміраць!»

Калі бы ён мог быць? З дзяцінства марыў стаць вайсковым лётчыкам. Пасля дзесяцігодді і адправіўся ў Качынскае вучылішча, але не пашанцавала: медыцынскую камісію праішоў на выдатна, а экзамены не здаў.

Здаецца, што было гэта зусім нядаўна, а мінула ўжо амаль сорак гадоў. Праўду казалі святыя айцы — зимнее жыццё праходзіць імгненна: не паспее чалавек азірнуць, а ўжо трэба рыхтавацца ў апошнюю дарогу...

I што цікава: колькі б чалавек ні пражыў — нават больш ста, а ўсё адно яму мала.

на вобраз Божай Маці, што вісеў у куце, пра сябе прамовіў: «Уратуй маю бабульку. Вазьмі з майго жыцця колькі хочаш гадоў і перадай ёй!».

І адразу ж у яго ўзняўся настрой. А потым бабуля папрасіла цёпла галава малака з булкай. А калі раніцай прыйшла ягоная маці, то вельмі здзвівілася, калі ўбачыла бабулю на сваім любімым месцы ля вакна.

«Раздумала я паміраць, маяты дачушка», — прамовіла яна і ўсіміхнулася.

Цяпер Андрэй ужо і не памятае, колькі гадоў пасля таго пражыла бабуля. А пакінула гэты свет, як і хацела — у самую глухую восен. Да сваёй бабулі Андрэю было далёка, бо тая малілася ўсё жыццё, а ён толькі цяпер заглядваў у малітоўнік і хоць зрадку хадзіць у царкву.

Спачатку ездіў у Сабор, а мінульым летам пабудавалі ў

▶ ВЕРШЫ

I БУДЗЕ РАНАК

РАДАСЛОЎНАЯ РАДАСЦЬ

«Мы, смелыя Панізьнікі,
яднаем кантыненты!»

Такімі радкамі заканчваецца мой верш «Радаслоўная радасць»:

Разбегліся Панізьнікі
на свеце як на садзе.

Адны — на волі лісцікі,
другія пры пасадзе,—

як Плаўлавіч у Нерынгры,
Альгерд у польскім сейме...
... Траплялі мы і ў нераты,
але не знікла семя!

Аўстралію да Юрмалы,
Гурон да Селігера
прышвартаваў не юр малы, —
багіня шлюбаду Гера.

І Палацак, Бігосава,
Лявонпаль, Мёры, Дрыса
нясучь да бoga босага
Панізьнікаў абрэсы.

Мне з Мётлаў акушэрачка,
Юрыст — мінчук фарсісты, —
галінкаю ці жэрдачкай
на Дрэве прамяністым.

З антычным Панам ветласці,
заможжа, непакоры

нам быць раднёй у еднасці,
апораю — у зморы.

Хай скопяць і капрызнікі
край радаводнай ленты:
— Мы, смелыя Панізьнікі,
яднаем кантыненты!

Верш прысвечаны майі аднафамільцам. А Панізьнікі жывуць у ЗША, Канадзе, Латвії, Расіі. Былі і аўстралійскія. Многа іх у Польшчы. Там жывуць, як перадала спадарыня Эва, Панізьнікі, Панізьнікі, Паніжнікі. Яе прозвішча значыцца так: Poniznik. Бацькі Эвы выехалі ў Польшчу з майго роднага Мёрскага раёна Віцебскай вобласці ў 1957 годзе. Жылі пад Ідолтай.

У малітоўных кнігах на сербскай і харвацкай мовах значэнне «poniznik» можна перакласці так: паслушнік. Эва Панізьнік нарадзілася 5 студзеня 1988 года. Жыве паблізу Гданьска. Працуе журналістам. Пасля сканчэння факультета польскай філаглогіі Гданьскага ўніверсітэта займела навуковую ступень бакалаўра. А цяпер вучыцца на другім курсе рускай філаглогіі. Мне было прыемна і павучальная перакладаць вершы Эвы з польскай мовы. Эва роднасная мне і па прызвішні, і па суйчыннасці. А хто заахвочіца глыбей пазнаць творчасць таленавітай Эвы, можа зайдзі на сайт www.zabawslowem.blog.interia.pl

Сяргей Панізьнік

Эва ПАНІЗНІК

асобы
каторую аберагаюць
іх вусны
прызначаныя
для прамаўлення
замілаванасці

калі не знаеш
дарогі
ідзі
наперадзе сябе
адважна
і здрэчас
спыніся
затримайся
каб ненарокам
не перашкодзіць
цыду

23.12.2009

Падарожжа

чатыры месяцы
і багаж
дасведчанняў
не кволіць
валізка бўётаеца
ад дзесяці цырконій
яны ўсміхаюцца
і ўзбуджжаюцца
на сардэчным пальцы

18.11—1.12.2009

калі мы моцныя
без ашуканстваў
далікатнасцяў
не зніщаць нас
заснежсаныя атакі
фальшивых прарокаў
антыхаэтай

вунь падманы ад'ехалі
брудным вагонам
другога класа

атмасфера чыстая
уваходзім
у вясну
жыцця

26—29.03.2010

Антыканцэпцыя

дзе ёсць мяжка
вытымансці людской
ці яшчэ можна яе
выграсці
з-пад смеція
параскіданых усюды
наклёнай

а неспадобныя думкі
не змянчаюцца
ў абдоймах
запоўненых перонаў
абязлічанай свядомасці

калі скончыцца ўражлівасць
сляза грэшнага анёла
затопіць і прычэплены
вагон з рэстаранам

з той пары бяздушины
машинысты не будуць
жывіцца
збішчанымі тулавамі
кры́даў людскіх
удушыць іх
ванітўная рэшта
папроکаў сумлення

30.03.2010

За шклом

у памарацэнні
застыглых сходняў
ценялі
шаруем шыбы

неабазнанага
неусвядомленага
жыцця
па-за касніком
фіранкі

17.07.2010

Зламаны прамень

Ніводны прамень сонца не гасне,
але зелень, якую ён абуджасе,
патрабуе
часу, каб узрасці.
А. Швейцэр

на некалькі
няспраўдэканых планаў
змененых высноў
патрэбных падзенняў
пералётных
абвестак
без
сораму
і штораз радзеў
прыпамінаю сябе
бо так баюся
цемрадзі

без цябе
з-за цябе

згасну

29.10—25.11.2010

Зладзейка

Калі Табе пры выпадку
будзе патрэбным
маё жыццё, прыйдзі і вазьмі яго.

А. Чэхаў

прывомнілася
як нетутэйшы джын
з амаль што пустой бутэлькі
натаяў смагу

глыт злачынны
амнезій з наўмыснасцю
несумненна
прыблізіць мяне да
спакушэння
на ейным баку ложка

моі водар крадзеца
як той прыблуда
да акрайчыкаў
тваіх вуснаў

29.10—25.11.2010

прикрытая яе коўдрай
шэпча табе чулае слоўка
аб вечным кахранні

ў краіне ўтопіі

так ёсць заўжды

неспадзяванне

на праўдзе

фільм абарваны

скраду яе начын

пазбаўлены жарсці

не хочацца каб сурочыла

юнацкіх

мрояў

катэгарычная

рэчаіснасць

3.12.2010

Пераклаў з польскай Сяргей Панізьнік

Анёл

анёлы надземныя
маюць
звычайні выгляд

павекі
у іх прыпухлыя
ад працы
начнога дзяжурсства
далоні
ускладзенныя
на цела

► РАЗВІТАННЕ

НЕ ПАКІНЕ НАС...

28 снежня загінула Тацяна Сапач, паэтка, журналістка, перакладчыца. Спачыла ў жыцці вечным...

З мужам Сяргеем Дубаўцом яны трапілі ў аўтакатастрофу — на тэрыторыі Літвы, пад Алітусам. Вярталіся ад дачкі, якая нядайона падарыла ім унучку...

Тацяна Сапач нарадзілася 26 жніўня 1962 года ў вёсцы Маркава на Маладэчаншчыне. Ад часу паступлення ва ўніверсітэт далучылася да руху за незалежнасць. Была ўдзельніцай першых падпольных незалежніцкіх студэнцкіх гурткоў. Там і пазнаёмілася з Сяргеем. Гэта была гісторыя вялікага кахання на фоне вялікай гісторыі.

Разам яны пераехалі ў Вільню, каб аднавіць віленскі беларускі асяродак. Сапач была адной з аўтарак эпахальнай «Нашай Ніві» пачатку 90-х. Яна была рэдактаркай і аўтаркай праграмы «Віленскі сыштак» на Літоўскай нацыянальной тэлевізіі (з 1991).

У 1992 годзе выйшаў яе зборнік павесці «Восень», які зрабіў Тацяну ўлюбленай аматара паэзіі. Яе вершы ператварылі ў песні гурту «Новае неба».

У 2008-м паэтка ўбачыла свой другі вершаваны зборнік «Няхай не пакіне нас восень» (беларускамоўныя арыгіналы і пераклады па-ангельску). Другі — і апошні. І сёння яго радкі прыходзяць да нас — як з вечнасці. Ахінаюць пяшчотай, мілатой, шчырасцю, пранікнёнасцю — і горкай прароцкасцю. Як, напрыклад, гэта: «Надыдзе снегань, і аднойчы... // я раптам анічога не пазнаю: // адменіца і дзень, і свет, і дом». Нібыта ў сваім паэтычным адкрыці прадчуваала паэтэса той трагічны снегань...

Ніжэй, разам з вянком з гладак-развітанням з Тацянай яе бліжэйшых сябров, «Літаратурная Беларусь» вырашыла яшчэ раз паслухаваць перачытаць са сваім чытачамі ейную вершы.

Няхай не пакіне нас Таціна Слова...

Фота: Д. Раманюка

Алег АБЛАЖЭЙ

ПЛАЧ ПА ТАЦЯНЕ

Колісь вясковыя кабеты галасілі, абняўшы халодны жвір.

А мы — іншыя. Унутры толькі нямая бясплённая пустечка.

Цяжка гаварыць, бо німа слова.

Цяжка маўчаць — бо невыносна.

Бо хочацца задаваць пытанні невядома каму, ведаючы, што адказу не атрымаеш ані ты, ані хто іншы.

Нейкае беззблічнае, нябачнае інічутнае зло забірае, выкошае, — найлепшых.

Найсвятлейшых.

І згушчаеща цемра — і наўкола, і ў табе.

Якой жа светлай асобай была Тацяна — пачынаючы ад усмешкі і канчаючы паэзіяй.

Якая застанецца назаўсёды — бо там не было ані лішніх, ані няшчырных словаў.

Апошнія гады ёй не пісаліся вершы.

Так бывае ў сапраўдных пастаў.

Паэт — сакратар Бога.

І піша толькі пад ягоную дыктоўку.

Але неяк у адной з апошніх гутарак яна прызналася, што ў яе

— ці ў ёй — штосьці зноў пачало зараджацца.

Можа, таму, што ў гэты час яе дачушка чакала нараджэння свайго першага дзіцяці.

Ды мы ўжо ніколі не прачытаем новых вершаў Тацяні Сапач.

Зрэшты, сваім найлепшым вершам была яна сама.

На жаль, мы зможам карыстацца толькі паловай з таго, што яна напісала.

Бо назаўжды змоўк той голас, які найлепей гэтыя вершы чытаў. Так, як не прачытае ніхто іншы.

Сам яе голас быў як лекі. Як яго акрасліц, з чым параванаць — невядома.

Але яна ўмела не толькі гаварыць, але і слухаць. Колькі сяброву выгаварыла ёй свае беды і клюпаты.

І — рабілася лягчэй.

Як жа многа яна ўмела! Умела цешыцца жыццём — і не таму, што яно было такое шчодрае для яе.

Проста яна ўмела тварыць радасць з таго, што было пад рукой.

Як жа смачна і весела з ёю — і ў яе — елася-пілося! Бо і стравы, згатаваныя ёю, былі паэзіяй.

А яшчэ яна ўмела — бачыць. Толькі той можа стварыць добры фільм ці тэлеперадачу, хто не проста мае добры зрок, але і ўмее глядзець.

І мы мелі магчымасць бачыць свет вачыма Тані. І дзіўліся ягоныя красе.

Бо яна ўмела знаходзіць прыгажосць. Недарма Таня так любіла кветкі.

Як вядома, ёй найбольш была даспадобы восень. Але чаму яе вобраз лучыцца з вясной, з раннім летам?

Блізкім ёй людзям не пераста-не балець ніколі.

Безумоўна, яна застанецца жыць у памяці. Але чаму, чаму яе было дадзена так коротка жыць проста сярод каханых асобаў, сярод сяброў і кветак?

Сяргей НАВУМЧЫК

Наш курс быў, напэўна, адным з самых моцных курсаў журфаку — назаву Ігара Герменчука, Сяргея Дубаўца, Барыса Сачанку (Пятровіча), Радзіслава Лапушына. Я ўспрымаў Тацяну як самую таленавітую дзяўчыну на курсе, але таленавітym здаваліся ўсе, а вось Таня выдзялялася з усіх нейкай надзвычайнай дабрынёй і пры гэтым — сумленнасцю і прынцыповасцю (яна была адзінай, у якой, напрыклад, не паварочваўся язык папрасіць нешта спісаць на іспыце). І за трыццаць гадоў не здарылася нічога, што магло б змяніць гэтае ўражанне і гэтае вельмі цёплае да яе стаўленне. І мы, раскіданыя па свеце аднакурснікі, у гэтыя дні разам з Сяргеем, з Адэлляй і з роднымі Тацянамі.

Жана ЛІТВІНА

Наша з ёй знаёмства адбылося больш за дваццаць гадоў таму. Тады маладая таленавітая журналістка прыйшла на радыёстанцыю «Беларуская маладзёжная». Яна прынесла ідэю сваёй аўтарскай праграмы, якая звалася «Альбаросіка». Гэтае знаёмства і супраца з Тацянай якраз супалі з вельмі гістарычнымі падзеямі ў нашым грамадстве. І вось Тацяніна ўмение адчуць нерв, адчуць туго хвалю пераменаў, якая ішла, і прапанаваць у сваій праграме інтэлектуальны падыход да асэнсавання ўсяго таго, што адбываецца, — гэта было неверагодна важна для слухача, неверагодна важна для тых людзей, якія былі побач з Тацянай.

Сяргей ХАРЭУСКІ

Так выйшла, што першое мae драматычнае спатканне з Тацянай і баявое хрышчэнне атрымалася на гарышчы Палаца спорта ў Вільні, калі невядома было, чым скончыцца змаганне Летувы за сваю незалежнасць, і адтоль вяшчала недзяржайнае нелегальнае радыё. Тацяна прымала ў ім чынны ўдзел, заклікаючы беларусаў Літвы падтрымачы незалежнасць, Летуву ў яе шляху да свабоды. А потым, як усё стала на свае рэйкі, летувіскіе тэлебачанне запрасіла Тацяну рабіцца перадачу для беларусаў Летувы. Гэтае перадачы «Віленскі сыштак» нядайона споўнілася дваццаць гадоў.

Сяржук ВІТУШКА

Яна ўжо так выштукоўвала кожную перадачу, так сумленна ўсё пераглядала, кожную секунду, не дазваляла сабе абы-як зляпіць. Так прыемна было працаваць з ёю. Гэта проста свята было кожны дзень. У канцы лета мы святкавалі дваццаць гадоў гэтае беларускай тэлеперадачы. Там Тацяна была каралевай. Яна запрасіла на гэту перадачу многа людзей, і многа людзей працавалі з ёю. Ей цікава было сабраць розных людзей. Яна была пасткай у сваіх перадачах. Якія яна прыгожыя рабіла перадачы! Гэта траба ўсё захаваць і выдаць кнігу ўжо ўтварэнай паэзіі.

Алена РАДКЕВІЧ

Адна з лепшых беларускіх тэле- і радыёжурналістак. Надзвычайная мелодыка голасу, прон'ца густу, уласны ракурс і не прыблізныя словаў. Вязьмо беларускай мовы было ў яе паэтычным у любым, нават самым сухім журнالісткім жанрам. Зрэшты, яна і рабіла мастацкую журналістыку.

Інтэлігентнасць. Ніколі — зласлоўе, калі трэба было каго-сяці пастаўіць на месца — густоўная дачку і ўнучачку. А Яна ўзнеслася на Нябесы, каб застацца ў нашых душах недасягальнае Зорачкай, бліскучай і нязгаснай!

Трымайся, Сяргей! Ты патрэбны ўсім сваім родным і сябрам, ты патрэбны Бацькаўшчыне і Ей, Тацяні, якая пакінула цябе тут на гэным свеце, каб Ты апякаваў Вашых дачку і ўнучачку. А Яна ўзнеслася на Нябесы, каб застацца ў нашых душах недасягальнае Зорачкай, бліскучай і нязгаснай!

Веру і не веру, што больш тут не пабачымся ніколі... Дзякую Табе, мая дарагая, за ўсё, што ты зрабіла для мяне. Да сустрэчы, аднак цяперака ўжо не ў гэтым вымірэнні...

Уладзімір СІЎЧЫКАЎ

Глыбока смуткую. Выказваю спачуванні найперш Сяргею Дубаўцу ад імя ўсіх колішніх «Тутэйшых».

Перагортва выдадзены ў тагачасным майме выдавецтве БАДППР першы Тацянін паэтычны зборнік «Восень»...

Жалоба, скруха, боль...

Алесь СУША

Сустрэліся з Тацянай гэтым летам зноў пасля больш 15-ці гадоў, як не бачыліся і нават не гаварылі. А сябравалі яшчэ з пачатку 1980-х, лічы, яшчэ столікі ж. Ад самага пачатку.

Размаялі, доўга хадзілі па парку і не маглі развітацца.

Яна сваёй ціхай ветласцю ўмела палаходзіць і паяднаць нават

тое, што і паяднаць ужо, здаецца, немагчыма.

Планавалі сустракацца частцей, на наступныя Купаллі, Каляды. Вялікі смутак...

Ірэна ПАПУРЭНКА

Зіма. Калядны вечар. Мы вяртаемся з рэпетыцыі «Майстэрні», Тацяна чытае свой новы верш. Верш пра каханне-спатканне... Ідучы па марозных менскіх вуліцах да інтэрната БДУ, мы марым з Ей, што ў Новым 1981-м Годзе будзем улюблёныя і шчаслівія, яшчэ мы ў гэты сціліўні вечар размаўляем аб tym, што нашыя хлопцы, якія пакахаюць нас, абвязковы будуць казаць і спяваць нам пра свае пачуцці на роднай мове. Праз некалькі гадоў магія калядных дзівоцкіх летуцценні ўздзеяла — Тацяна стала жонкай Сяргея Дубаўца. Неба склала Саюз з двух магутнейшых Талентаў нашага Адраджэння.

Трымайся, Сяргей! Ты патрэбны ўсім сваім родным і сябрам, ты патрэбны Бацькаўшчыне і Ей, Тацяні, якая пакінула цябе тут на гэным свеце, каб Ты апякаваў Вашых дачку і ўнучачку. А Яна ўзнеслася на Нябесы, каб застацца ў нашых душах недасягальнае Зорачкай, бліскучай і нязгаснай!

Веру і не веру, што больш тут не пабачымся ніколі... Дзякую Табе, мая дарагая, за ўсё, што ты зрабіла для мяне. Да сустрэчы, аднак цяперака ўжо не ў гэтым вымірэнні...

Алесь ШПАКОЎСКІ

Ты так рана выходзіш, Таця...

Дадаецца сляза ў рэчку жыцця.

▶ ВЕРШЫ

«НАДЫДЗЕ СНЕЖАНЬ, І Я РАПТАМ АНІЧОГА НЕ ПАЗНАЮ»

Тацяна САПАЧ

О, час пераможных шэсцяў —
крышаща брукі ад маршаў!
Як не вітаць гэтую музыку
сусветнае мітусні!..
Пара апантанага плёну —
збірайцеся і збірайце!
Як не вітаць гэтую музыку!..
— Мне больш даспадобы дождэж...
Складзены стрэлы Феба,
і звініц, цяпер беспатрэбная,
павуціны цяціва між дрэў...
Няхай не пакіне нас Восень!

Зімовы верш пра любоў

Калі залямантуе завіруха
і спатыкненца ў чыстым полі вецер,
і стане чорна ў белым-белым свеце,
і я пачую ў дзвёры ціхі стук...
Чакайце! Будзе ўсё інакші —
спачатку
я шчыльна аканіцы зачыню,
на сем замкоў замкну цяжкія дзвёры,
згашу сяяло і рабе прыцішу,
прыціснуся да цела ѡблікі грубкі —
а ўжо тады пачненца завіруха,
і я пачую гэтые ціхі стук...
Там будзе добры слаба мой стары,
здарожсаны, скалелы і галодны, —
як мямялік, да майго прыб'єца дому,
і ля дзвярэй, на сем замкоў замкнутых,
пачне марудна, як свяча, кананы.
І Божа мой, які чароўны будзе вечар! —
то стук, то стогн парушыць цішыню,
завершыць зык мелодіі пра вечнасць,
штурхне істоту у хаос любові
і жудаснай пакуты чалавечай!..

Савелію

Вядома, мілы дружка, я жыву
у дому, дзе ўсё здаецца дзіўным:
сюды не залятаюць матылі
і ластаўкі пад вокнамі не лепяць
сваіх, нібы шкарлупкі, крохкіх гнёздаў.
Калі засохла бедная герань,
я выкінула з клеткай канарэйку,
затое згатавала тлусты крупнік,
яго прасіў прад сконам гроздны муз.

Вядома, мілы дружка, тут няма
партрэтаў у цяжкіх драўляных рамах,
замест сцягоў лунае на гаўбцы
блакітнай самлелай блізіна,
а слуцкі габелен праела моль.
Сюды ўначы завітвае хвароба
і носіць па кутах тэмпературу,
і пакідае па сабе салодкі пах
цім'яну, валяр'яны і нуды.
Вядома, дружка, вам утульна тут —
вы мне зямляк
ці колішні знаёмец, і мой адповед вам
ня будзе дзіўны:
я не люблю вас.
Я люблю Шапэну.

Сястра

Даўно за поўнеч. Самая пара.
І я свайму здарожсанаму брату,
не верачы ні слугам, ні сябрам,
сама гатую горкую гарбату.
Ён мне чужынец, і яго сцяжыны
далёка ад дарог, дзе я іду.
Ён сёня госьць. І сёня ён спачыне,
я не наклічу на яго бяду,
і буду ноч стаяць прад абразамі,
абы спакойны быў ягоны сон —
любоў і ціша стануць паміж намі,
і не ачнеца аніразу ён.
І раніцай, пасля чароўнай кавы

і недарэчных развітальных слоў,
аму ю твар сляпой слязой гаркавай
і бласлаўлю юначае чало.
Калі ёсць памрэ ягоных крокau рэха —
збяру сяброву і самых верных слуг:
хай поўніца лясы і пушчы брэхам,
і апануе свет гарачы рух.
Тады — ліці успед, мага пагоня!
І утапчы ў забраную зямлю
таго, хто кінуў гэтые лес і гоні,
таго, каго любіла і люблю.

Надыдзе снегань, і аднойчы ранкам
я раптам анічога не пазнаю:
адменіца і дзень, і свет, і дом —
і я сябе, напэўна, не пазнаю...
Я азірнуся, і убачу люстра,
і занатую: там жыве павук;
ён дзень і ноц бязбожна выплятае
бязважскія карункі і узоры
на твары тонкім, чыстым
і ўрачыстым,
знаёмым, так... — і, можа быць, майм...
І яго пазбаўлю асалоды
змяніць такое дзіўнае ablіcha,
і я прыцісну мастака да рамы —
бронатнай рамы, грубай і старой.
Што будзе потым? —
будзе ведаць снегань,
які пабеліць мой самотны дом
і намалюе ў лістры павука,
што дзень і ноц бязбожна выплятае
бязважскія карункі і узоры

на твары тонкім, чыстым
і ўрачыстым,
знаёмым, так... — і, можа быць, майм...
Адзінота
О, гэта ноц!.. Стамляюца змяніца
слепыя вочы вечных светафораў.
І ацихакаю юлахі шалёных,
з апаленымі крыламі, мялтух,
і ўладны над дарогай павадыр
нляшаснага вандроўніка-нлябогі
са смехам і шкадобаю камечыць
ручнік, што звязаў рухі іхніх рук...
О, гэта ноц!.. І заміраюць шэпты
Шчаслівых і знямоўсаных каханкаў,
і прачынаеца і тут гасцюе сон.
І зараз мне няма куды спяшаца —
падлічаны ўчора страты ловаў,
і меч яшчэ не высах ад крэви,
і, значыць, можна жыць цяпер спакойна.
Да часу! Будзе дзень і будзе дзень,
і той, хто быў сляпы, відушичым стане,
і будзе наш нябога ўладаром...
А толькі мне няма куды ісці,
і ўжо даўно няма куды ісці —
там
некта ёсць,
і я яго баюся.

Так, невыносна жыць на гэтай зямлі,
калі без
цябе і крыху іранічных вершаў пра бэз,

ані да цябе непадобных і нават да
мяне ані не падобных, а толькі, бадай,
да нашых з табою магчымых дзяцей,
якім таксама — шкада... —
не будзе прасцей

на гэтай зямлі.
Яна — па звычы — завецца нашай,
а звалася некалі белай... Ідзіце на!.. шай-
таны, паскуды, крывыя, рагатыя, гады,
свінні, якім даўно нічога «ня нада»,
абы вакол штурхаліся, жэрлі такія ж свінні...
О, невыносна яшчэ... без Вільні.

Заміж сценаў і столі тут —
вецер і снег,
заміж свечак калядных —
ваўчыныя вочы...
Божа мой, калі ёсць Ты на свеце —
то дзе?
І чаму гэтай роспачы бачыць не хочаш?
Хто зламыснік,
які падказаў накірунак
гэтым лёгкім майм,
але здрадлівым іртам?
Толькі вецер і снег...
І адзіны ратунак —
гэта вочы ваўчыныя
з бляскам нясытым.

Дзень добры, мой самотны новы дом!
Будзь госцяю, сястра, сяброўка — Восень,
заходзь, сагрэйся... там фатэль і плед,
і разам прычакаем белых часаў...
Пакуль ва ўладзе Снегнія-рудабофа
не апынуўся заваконны свет,
згадаем слова самых сумных песень,
адновім яеу самых мілых сноў.
Як соладка ўзіраца ў агонь
апошніяя трапяткай пахучай свечкі —
і бачыць дзень мінулы і наступны,
і ведаць: наша права — зараз, тут,
і толькі так!.. І польмія не рушыць
вялікай таямніцы напаўмроку.
Адзіным — ноччу — стануць дол і неба.
Адзіным — жалем — станем мы з табой.

Арляннятам

Ляціце да сонца,
ляціце да мора —
няма інакшага выйсця,
ляціце, калі вам дадзена Богам,
а мне пакіньце маё:
неба ў брыджах заходу,
смяротна чыстае поле,
чорны крыж на дарозе
ды ўрослы зялёны валун...
О, я ніколі не ўбачу
асветленых даляглідаў —
я тут, дзе вякую ўпарту,
аднойчы ўрачыста памру.
І здарыцца гэта пад вечар,
і неба ў брыджах заходу
нальеца дзікай крывёю,
апошнім промнем міргне —
як вока забітага воя,
салодкае свежае вока,
што стала маёй вячэртай,
як ён ля крыжка сканаў...

Калі ўдача цябе пакіне,
і жана дарага, і дочка,
за гарой застаненца Вільні,
за гарою прачнешся аднойчы
у пакоі, між мяккіх цацак
і вялікіх, з карцінкамі, кніжак.
Нешта можа заўжды заставаца
Для жывых. І для іншых.

► АБРАЗКІ

ПЯРСЦЁНАК

Анастасія ЛАЗЕБНАЯ

Калі паветра пахне сырадоем

Ён навылёт ведае гэтую дарогу, якая кідаецца ўбакі, перарываецца, быццам стужка, і зноў з'яўляецца пад нагамі, выбітая вузкімі коламі. Вёска з шаснаццаці хатаў нібы губляецца сярод хмызнякоў, невялікага змешанага лесу, узгоркаў. Каб знайсці яе, трэба праісці добрыя два дзесяткі кіламетраў ад балышака.

Вайсковец ідзе не спяшаочыся. Радуецца кожнаму пройдзенному метру. Пільна ўглядаеца ў твары людзей, якія сустракаюцца. Пазнае і не пазнае, як, дарэчы, і яго. Вітаецца з кожным.

Колькі ён не быў тут? Шмат. Як памерлі бацькі, прыйшлі гады. З таго часу як адрэзаў дарогу. А цяпер пацягнула.

— Няўжо старасць ці настальгія паклікалі ў дадому? — ідуны думаю палкоўнік.

Не заўважыў, як перад вачымі вырасла вёска. Хаты схаваліся ў восеніцкай лістоце. Толькі дахі ды коміны, з якіх вырываўся дым, падсоўвалі свае бакі пад сонца. Палічыў роўныя слупы дыму. Іх было восем. Восем жывых дамоў. А астатнія? Ён даведаецца і пра іх, калі пойдзе па вуліцы.

Вуліца. Яе практычна німа. Засталася толькі сцежка, як валасок, прабітая нетрапкімі і слабымі нагамі. Ні брэху сабак, ні звонкіх пеўневых галасоў. Пустэча. Нешта сціснула грудзі. Часцей застукала сэрца, калі дайшоў да свайго паселішча. Жытла не было. Ад яго застаўся падмурак,

ды там-сям валялася трухлявае паленне, якое суседзі не паспелі расцігаць, далей — здзічэлы бацькай сад. Яшчэ раз абвёў вачыма ўсё, і быццам токам прабіла. Прыйсёў на першы камень, што трапіўся на шляху...

— Сынок, Васіль, уставай. Хутка гімн па радыё будзе іграць, і ты не паспееш сабрацца. Перакусіць не забудзь. Да дванаццаці гадзін часу багата — есці захочаш, — ужо ідуны з дәнкай, прасіла матуля.

Ён адразу саскочыў з пасцелі. Паглядзеў у акно. Займаўся рабак. Выбег на вуліцу. Ад халоднага начнога паветра страсянуўся. Прислухаўся. Тонкія струменьчыкі малака цыркалі па вядры. Маці дайла карову...

На выгане быў увесе статак. Чарнушка, ленавата жуючы жвачку, паплялася да кароў. Густы туман сырадоем павіс над сенажаццю. Буйныя кроплі расы схілілі мятліцу да долу. Над чорнымі грэбнемі лесу паказаўся чырвоны круг. Недзе высока ў небе заліваўся жаўрук.

Каровы, падганяючы адна адну, несліся ўперад, саскуваючы росную траву. Амаль бег за імі і Васіль. Нарэшце статак угаманіўся. Некаторыя жывёліны началі класіці. Прыйсёў пад камень і Васіль, падставіўши пад ўсю аздобу.

Войкнү ад тупога болю. Спярша падумаў, што сасніў. А калі адкрыў вочы — над сабою ўбачыў скрыўлены ад злосці і сіні ад гарэлкі твар Басяка — брыгадзіра.

— Ах ты паскуднік! Улёгся спаць, сапляк! Каровы дзе, паглядзі? — б'ючы пад бакі, роў брыгадзіра...

З тыдзень Васіль хварэў. Прыйхадзілі суседзі, раілі:

— Ідзі, Мар'я, у суд падай. Гэта табе не жартачкі, на чорныя яблыкі збіў хлопца.

Маўчала маці перад імі. А калі заставалася з сынам, казала:

— Раіць што — лёгка. Хіба я магу з начальнікам, з партыйцам судзіцца? Вунь колькі з раёна «шышак» прыезджае. Балюоць амаль штодзень. Хіба ж у іх прауды шукаць... А звязыся толькі — сабе нашкодзіш. Нервы пераядуць. А каня? Як без яго? На сабе ж не будзеш агарод узорваць.

Ды што там казаць. Нядобра, канешне ж, атрымалася. Пранцы бы ўзялі, туго канюшыну і тых пяточкаў, якія прабегліся па ёй. Не буду душой крываць: хацела, каб ты ў калгасе застаўся. Апорай на старасці быў. А цяпер — ні за што! Паўдуркаватаму тырану служыць? Не дапушчу! Богу буду маліцца, каб ты паступіў вучыцца. Думаю, калі Божанька ёсьць, ён дапаможа. А нелюдзя за твой боль і мае слёзы пакарае...

Было далёка за поўдзень. Нямала прарабаві Ѹ часу, седзячы на камяні. А ѿ памяці выплыў чамусыці гэты эпізод. Хаця былі і весялейшыя хвіліны. Падняўся. Надзеў фуражку, абцягнуў крысы плашч-палаткі. Ледзь пераступаючы, пайшоў пад сад. Дакрануўся да яблыні, якую пасадзіў сам, падышоў да дрэва, якое садзіла сястра. Правёў па грубай, патрэсканай кары. Сарваў яблык, які гойдаўся сярод адмерльных і жывых галінак, маленькі і хваравіты, палажыў у кішню. Рэзка павярнуўся і шпарка пакрочыў назад, да вуліцы. Але гукі жалобнай музыкі спынілі.

З-за кронаў дрэў не мог разглядзець, адкуль вязуць нябожчыка. Прыйсёў. Уголос спытаў:

— Каго гэта хаваюць?
— Каго, пытаеш?
Азірнуўся. Да яго набліжаўся аднакласнік.

— Басяка, брат, хаваюць. Памятаеш такога? Конь з гары галопам панёс. А ён, як заўсёды, п'яны ездзіў. Транты збіраў у людзей. Дык вось зваліўся. Галаву размаждэрыў. Тыдзень мучыўся стары...

— Аўтобус пазніўся. Ён стаяў на прыпынку і глядзеў убок свайго разбуранага гнязда. Даставаў яблык, а адчӯ... пах сырадою.

Пярсцёнак

Завіруха хавалася за вуглы шматпавярховак, каб знянаць наявець на пешаходаў, абыспаць іх драбнюткімі снегам, быццам маннымі крупінкамі, ці пад ногі падкінуць ледзь прыкметную снежную вяроўку-пятлю, шморгнуць яе і чакаць, калі ахвяра пахінецца або паваліща ў гурбу.

Гуляла сцюжка і з Нэляй на ўсім шляху-дарожцы, якая касніком плялася паміж дамоў. То абкручвала яе постаць снежным шалікам, у які ўпляяла ледзяны бісер, то жменямі кідала снег на твар. І прыліпалі крыштальныя сняжынкі на шокі, пашчышвалі, а трошкі абагрэўшы свае кволыя крылы, расчульваліся і сцякалі ручайкамі.

Нэлю не раздражняла непагадзь. Яна ішла не спяшаочыся, раздзіраючы сабой калючыя хвалі, і думала пра жыццё, работу, пакручваючы маленькі пярсцёнак — падарунак ад чалавека, якога кахала. А вось ён... Нават і не спрабаваў яе знайсці. Але больш Нэлю займалі думкі пра дачку, якая вучыцца ў Маскве. Успомніла Алесю і ўсіх іншых...

— Вам не холадна? — пачула збоку голас. — Крочыще наусстрач гэтаму ветру-забіяку так, быццам ён гарачы ды ласкавы, як у чэрвені. Нават усміхаетесь, нягледзячы на тое, што сцюжка закідае шчокі і вусны снежнымі асцюкамі. Ідзяце са спаткання?

— А вам якай справа? — раздражнёна спытала Нэля. — Які клопат? Ідзяце сваёй дарогай — дык ідзіце. Вас жа нікто не чапае.

— Быццам бы і так. Я хацеў вас абагаць. Ды раптам з'явілася жаданне ісці нага ў нагу і паназіраць. Сваёй паходкай, але больш усмешкай, вы мне напомнілі адну мілу дзяяўчыну з далёкага-далёкага юнацтва, якую я шчыра кахаў, але аbstавіны бытлі мацнейшыя за гэта пачуццё. І, ведаце, так пижака стала... Можна з вамі пазнаёміцца? Вы куды шлях трymаеце?

— Як усе ў гэты час — дадому, — без усякай ахвоты адказала Нэля.

— Давайце зазірнем у кавярню. Мне няспечна хочацца даведацца пра вас і як мага больш. Мо, падзеліцесь добрым настроем. У вас дзень быў удалы?

— Дзенъ як дзенъ. Як і іншыя на гэтым тыдні.

— Я вельмі люблю жыццё і назіраю за людзьмі.

— А мене здаецца, што гэта не так. Вы ж мяне не заўважылі...

— Дарэмна так падумалі, заўтрыны птах. Заўважыла адрозненіе і магу нават называць месца, ад якога ваша стомятоўка назіранняў пачалася. Ад бара. А не звяртала ўвагі па той простай прычыне, што з некаторага часу наогул мужчын не бачу.

— А чаму ж сталі размаўляць?

— Відаць, па той жа прычыне, што і вы. Ваша мова, манера забягаць наперад таксама тоесце напомнілі. У камандзіроўку прыехалі?

— На мене гэта напісані?

— Яшчэ як. Ходзіце, блытаецца пад нагамі, нешта вынююваеце. Шукаце якую-небудзь дурніцу, каб тая на ноч-другую прыгэрала.

— Вы псіхолаг?

— Не, я ведзьма. Бяззубая і з гарбатым носам.

— А цяпер выкладвайце, што вам трэба.

— Што? Не ведаю. Мне здаецца, што я вас дзесьці сустракаў. Вы згодны зайсці вунь у тое кафэ? — сур'ёзным тонам спытаў мужчына. — Але калі я вам надакуць, тады прафакце.

— Што ж, гэта цікава. Треба ж высветліць, пры якіх умовах мы былі ўжо знаёмыя, у якім стагоддзі, — здзіўляючыся сваёй згодзе, прамовіла Нэля. — На ветры сапраўды неяк няёмка... І твар не разглядзець — цемра, хоць вочы выкалі. Я зайду толькі ненадоўга. Дачка ў палове дзясяткай будзе тэлефанаваць.

— Яны зайшлі ў паўцёмнае сучаснае кафэ. Распрануліся. Падняліся на другі паверх. Знайшли свабодны столік, селі.

— Што будзем піць? — спытаў спадарожнік Нэлю. — Каньяк, віно?

— Віно з шакаладам.

Неўзабаве названае віно з шакаладам, як і цыгарэты, было настале. Разліваючыся па келіхах пітво, мужчына сказаў:

— А ты такая ж прыгожая...

— І вы нічога. Як кажуць, кавалер нарасхват, — не даўши дагаварыць чалавеку, пажартавала Нэля.

— Кін. Стары, хворы, нікому не патрэбны. Давай лепш вып'ем, Нэля.

— Што?! Што вы сказаў?

— Нэля, давай вып'ем за цябе. Ня ўжо ты мяне не пазнала? Зірні. Хаця пасля аварыі я і сам сябе не вельмі прызнаю.

Нэля адставіла ўбок келіх і учэпіста-халодным позіркам упіліся ў мужчыну. Не глядзела, а свідравала яго вачыма. Божака... Перад ёй быў Алег Зароўскі. Адзіны, любы...

Сядзіць Нэля, не варухніца. А яе душа ўжо імчыцца па вострым каменні мінулага. Весьяна з сцяной гадоў. Не, не гадоў, а руін яе кахання, адкуль даносіцца ледзь далёкага-далёкага юнацтва, якую я шчыра кахаў, але аbstавіны бытлі мацнейшыя за гэта пачуццё. І, ведаце, так пижака стала... Можна з вамі пазнаёміцца? На дойгую памяць...

— Нам не патрэбна дзіціца. Зрабі што-небудзь. Ты ж медык... Я адзін еду за мяжук. Так трэба».

— Які дурань твой Алег. Якая прыгожая дзяяўчынка. А да яго падобная. Ты скаваеш яе ад бацькі? У такое захалусце сабралася. Не дурні...

Маўчыць Нэля. Не пярэчыць мінуламу. А што казаць? Хіба ж вернеш тое. Не. Толькі цягнеца рука да цыгарэт. Хутчэй яе заціліць, хутчэй. Адна зацілка, другая... Кашаль. Няспечны, дзяяўчынка да слёз.

...Халодны вецер аблальвае мокры твар. Мароз аб'іньявае павекі. Сэрца кляючча адчайна, б'еца ў грудзях, быццам птушка ў клетцы, як тады, у дзень іх разлукі, шукаючы рады. А з сілай здзёрты з рукі пярсцёнак, той, які берагла Нэля ўсе дзесятніцаць гадоў, ляціць у снег ды ставіць кропку на яе адзінным каханні.

АНТАЛОГІЯ

УКРАИНСКІ МАЙДАН

МІКОЛА ВІНГРАНОЎСКІ

Хадземіце ў сад. Я пакажу вам сад.
Дзе на каленях яблынь дрэмле вецер.
А згорблены чумакі небаспад
Высвечава вяслкавую квецень.

Я пакажу вам слівы на сучках,
Настроміліся, падаючы моўчкі.
Сціскае груша ў жоўтых кулачках
Круглога сонца смачныя жаўточкі.

Салодка спіць у полі пад снапом
Жніяя ружовашчокая — заранка.
І шпича ціша сонным языком
Сівому саду песню-кальханку.

То кажсаны. То кажсановы лад
Звініць журліва ў сонных струнах ночы...
Хадземіце ў сад. Я пакажу вам сад,
Яго душы нявыспаныя очы.

У сініх нябесах я высей лёс,
У сініх нябесах, любоў мая люба,
Я высей лёс — гай з дубоў і бяроз
У сініх нябесах з бярозы і дуба.

У сініх азёрах я высей сны,
У сініх азёрах на дне сіняглейным.
Я высей сны з тваёй светлай вясны,
У сініх азёрах з вясны і лілеяй.

Той лес зашуміць, тыя сны ажывуць,
І ты іх убачиш у небе ѹ азёрах,
У сініх нябесах і ѹ сініх азёрах
Табе яны з'явіца і адплывуць.

Дубовы мой кій і няходжсаны край,
І тыя мяне, і буслы, і бярозы,
Дарога і неба над намі, і слёзы, —
Азёры з цябе... І дарога у рай.

Уноч, апоўнач нехта ціха
Да майго Слова падышоў
І моўкі стаў глядзець і дыхаць,
І я адчуў: так толькі ліха
Глядзіць і ходзіць — Час прыйшоў.

Прыйшоў і стаў. І ўжо нікуды
А не схавацца, не ўцякчы,
Не загубіца паміж люду,
А ні ў Хрысты, а ні ў Іуды,
Нікога ў свеце — Час і ты.

Прыйшоў і стаў. І я пабачыў:
У поглядзе яго сухім
Нікто не любіць і не плача,
І не бяжыць нікто і не скача, —
У ім — аднолькава усім.

Усім аднолькава: нам існым
І тым, што будуць, ці былі,
Гнілым балотам, рэкам чыстым,
Аблудлым словам і прачыстым —
У ім аднолькава усім!..

І я спытаў: што хочаш, Часе, —
Усё аддам табе праз край —
Юнацтва, маладосі щасце,
І гэты міг і дзень пагаслы,
А майго Слова не чатай!

Не загубі яго, малога,
Не бі яго і не кляні,
Бо перад ім яшчэ дарога,
Яму праісці яшчэ так многа,
Мы з ім, лічы, што не жылі!

Чакаюць нас перадсвітанні
І слёзы першых грэжных сноў,
І першы снег з усіх снягоў,
І першы бераг з берагоў,
І першае з усіх каханне!
І звар'яцелы погляд злівы,

І грукат сэрца уначы,
І белы квет, і камень сівы,
Салодкі сон асы на сліве,
І ў змроку шэрым — пугачы.

Яшчэ чакае нас трывога
За ўсё, чаго ў нас не было,
За ўсё, што радасці і доўга.
Усё ў нас з ім, — як перад Богам
Кажу табе, не адышло!..

Што гэтак прагна абдымае
У неадменнасці сваёй,
І слова срцам напаўняе,
І слова ў сэрца адбірае...
Маё ж

жывое — Час, пастой!..

Хоць ты ў сваёй адвечнай плыні
Нікому спуску не даеш,
А ні цару, ні сіраціне,
А ні хлапцу, а ні дзяўчыне! —
Бяссмертна сееш, смертна жнеш!

І з невымольнымі вачымы
Ты ѹдзеш скрэзь вечнасць і скрэзь міг,
І цемра ззяе за плячыма,
І прад табой імгла-циямніна,
Табе ж пляваць на ўсё і ўсіх!

А ці салодка, ці салёна,
Усё адно — няма ці ёсць...
А тут паднебна і натхнёна! —
А тут — сам Бог — жывое Слова
Майго народу і маё!

У ім спрадвечная надзея,
Яно скрэзь попел, кроў і прах,
Скрэзь пыл стагоддзяў у слязах
Прабілася, жыве, зарэ,
Гарыць, як Зніч пры абраражах!..

Уноч, апоўнач нехта ціха
Да майго Слова падышоў
І моўкі стаў глядзець і дыхаць.
І я адчуў: так толькі ліха
Глядзіць і ходзіць — Час прыйшоў...

ПЯТРО ЗАСЭНКА

У КНЯСТВЕ ТРАЎ

У княстве траў не скрэзь лагода ў згоды —
На старасць не зважае маладосць.
І дзэўчыну, і яблыню прыроды
Бывае, рана кідае ў мілосць.

А іншая і чорту не згадзіца,
І бабадур увагай абміне —
У старых дзеўках звяне, як кісліца,
Без плоду-семені да смерці дажыве.

У яблынкі патрэскаюца губы,
Экстаз любоўны цяжка перацыхыць.
І дзэўчына пад яблынью з любым
Кахання мёд схілілася адпіць.

З зялёных дзён саб'е тугу-аскому,
На суд людскі свой вынесе пагляд,
І маці, што прагоніць яе з дому,
Дзіця пакіне ў засені прысад.

Яно абсядзе густа агарод,
Гусцей за чыравань гронак арабіны,
І будзе жэрці цела Украіны
Аж покуль... ні лісточка на развод.

Пасадзіш бульбу, а душа не рада.
Жук аглядае соткі як свае.
Ні сельсавет, ні Старышня урада
Тым каларадам рады не дада.

Яны з'явіліся без візы і без меры
У наш гарод, у нашую сям'ю.
І зімаваць у іх тут ёсьць намеры —
Вясною бульба ляжа у зямлю...

Кіашць жукамі міскі і збанкі,
Ніякай тары для атары той не хопіць.
Нібы папы з кадзіламі, жанкі
Свае прыходы венікамі крапяць.

Жукі жуюць. Ні дні на перадых.
Жуюць, дае лі поле і надзелы...
Краплю гарод і думаю пра тых,
Хто мой народ, нібы жукі, абселяті.

ІВАН МАЛКОВІЧ

Музыка, што пайшла

Калі яна плялася ў косы —
чаму ты, скрыпка, знікла з воч?
І музыку пусціла босай
у спеўна-зваблівую нач...

Ох, смыча, хіба ты не бачыў? —
на скронях снег, на срэцы дождик,
як музыка пайшла жабрачкай
у спеўна-звабліваю нач?..

Вазьму з сабой зямлі акраеи,
пайду ў сусвет сабе на страх,
хай толькі вецер завывае
у маіх расхрыстаных слядах...

Матуля, тата, як спытаюць,
куды ваш сын падаўся з воч —
скажыце: музыку шукае,
што босая пайшла у нач.

Далёкае лета

Так хутка лета адышло —
што не даягнешся рукою,
нібы туман празрысты, шкло
між летам стала і між мною;

і хай яно штось адняло
у нас з табой: дало ўсё ж болей —
прынамсі столькі супакою,
каб хоць не біцца ў тое шкло.

Дзіўная песенька

Разгублены і бледны малачай,
зеленалисты, росны, белачары...
Ой, заварыце мне, матуля, чаю
з карэнчыкаў духмяных малачаю.

Сінеюць жылкі на маіх руках —
чаго ж, матуля, вы ў такім адчай?
Падайце мне ў збаночку малака
з лісткоў бледназялённых малачаю.

Сваю усмешку ѹ жылкі на руках —
вось гэта ўсё, што вам я пакідаю...
А вы... вы не зрывайце малачаю,
што зацвіце на досвітку ѹ лугах.

Пры гэтых дрэвах, гэтым ладзе
у парыванні духу ўпертых
мне б прытуліцца недзе ў садзе
і хоць бы трошачкі памерці.

Бо верши — што? — каб і хацеў бы
у іх апець той смутак чисты,
ды струны ніжнія ѹ запеве
парваліся б ад эсалю ѹ ціску.

Бо так самотна ведаць зрэшты
у тым касандраўскім зацішку,
што ў гэтых садзе не памрэш ты
і вечных вершаў не напішаши.

Пераклад з украінскай Эдуард Акулін

ВЕРШЫ

КОЖНЫ ВЫБРАЕ САМ

Даша КАБАКОВА

Даша — студэнтка Віцебскага юніверсітэта. Захапляеца паэзіяй, турбуюца грамадскімі клопатамі, штудыруе медыцыну, малюе, марыць пра сваю першую кнігу — і прыгожа, сонечна, таленавіта шукае сябе ў нашым складаным свеце.

А яшчэ яна — дачка беларускага мастака Алеся Пушкіна, чым таксама вельмі ганарыцца...

Подых хмар
У брудны твар
Шэрага неба.
Мне пажсар,
Мне цяжсар
У сэры ц не трэба.

Хай не ў маім,
Хай у другім
Садзе рабінка
Дорыць свой пах
І кіне на дах
Цень ад галінкі.

Хоць вакол ціш,
Хоць ты маўчыш
І ахутваюць хмары,
Хай не са мной
Стануць маной
Марныя мары.

Хай не са мной
Расквітнее бядой
Дрэўца рабіны.
Лепіш дробны дождж
Ды ціхая нач
Чым веџер няспынны.

Люты 2010

Монолог

Бывае и на свободе тесно,
В последнее время всё чаще.
А чтобы сидеть было спаще,
Поставили в углу кресло
Да покрасили клетку в белый —
Раздвинули стены визуально.
Состояние экзистенциально.
Каждый выбирает сам.
А де-факто — всё те же рамки.
Если хочешь пробиться в дамки,
Пройди по законным следам
И стань цепным псом у «Грозного»,
С видом идиота серъёзного
Вещай, как ты любишь пространство
И веришь псевдоотцам!

Так было, так есть и будет;
Всегда находились люди,
Которые не гнушились методов
Любых достижения целей,
Сыто жрали, пили да пели,
Ведь им был обеспечен завтра,
И обед, и светлое «завтра»
Под защитой крыла отцов,
Кому лизали они лицо.
На паркете не так страшна
Блокада, осада, война,
Но, как известно, в зданиях
С высокими потолками
Существуют свои сражения,
И одними лишь кулаками
И ботинками не ограничивается
Межличностная война;
И тогда в изнеможении,
Чувствуя в глотке жаждение,
В ознобе дрожит страна.

Нет, я не за идеальное общество —
Идеалы рождаются после бутылки,
Наше утопическое зодчество,
Возведение воздушных замков,
Даже факторы и предпосылки
Всемирной эволюции
Не всегда приводили к прогрессу,
Но повернуться задом к лесу
И тупым молчанием выражать
протест —
Не шаг к Великой революции.

Я совсем не против монархии,
Если бы в ней открыто признались!..
На заборах не рисовали бы значки
анаракии,

Если б сверху не кричали
про демократию,
О которой все знают — читали! —
Но никто её так и не видел.
Состояние века: *in the middle*
Of nowhere, как говорят в Британии.
Речь не идет о восстании —
Такая уж наша натура:
Либо свалить за границу,
Либо стонать, но терпеть диктатуру.
В моём государстве такая позиция:
Если ты умный, то ты в оппозиции;
Ты можешь не состоять в партии,
Не быть журналистом Хартии,
Неходить по проспекту с плакатом,
Как отец мой ходил когда-то,
А просто быть солидарным,
Разделять мою точку зрения —
Хотя бы не делом, а словом и мнением.

Я всё-таки верю свято:
В Нацию превратится
Когда-нибудь население
И сможет в потугах родиться
Обещанная свобода —
Пусть только в элизиум воплотится
Калиновского изречение:
«Не народ должен быть для власти,
А власть — для народа!»

17–18 апреля 2010

У апошнюю восень

(З Юрыя Шаўчuka)

У апошнюю восень ні слова, ні ўздыху,
Апошня песні паздзымуліся ветрам.

Развітальным агнём дагарае ёсё ліха,
І мы назіраем за ценем і светам.

Халодная непагадзь параскідала
Ўсё, што душыла нас моцна і палка.
Ўсё, што бурліла, міцела, палала,
Асінавы веџер парваў на кавалкі.

Ах, Аляксандр Сяргеевіч, мілы,
Чаму ж Вы нічога нам не сказали
Пра тое, як увосень шукалі, любілі,
Пра што Вы апошнюю восень спыталі?

Галоднае мора за хмары-аблокі
Цяпло паглынула; за шэрый заслонай
Таго не прыпомніце больш,
што было тут,
Ласкавай травы не кранеце на строме.

Ідуць у апошнюю восень паэты,
І іх не вярнуць — пазачынены дзвёры.
Дажджы засталіся, схаладнелае лета,
Засталася любоў з неўміручаю верай.

У апошнюю восень...

6 кастрычніка 2010

Правдой на правду

По дороге тревоги беспечнай
Дошли до черты.
Шаг — и мрак. Сейчас бы нам лечь на
Траву немоты,
Пару-тройку станций догнать —
И красный стоп-кран.
Но пить невозможно,
Но пить невозможно бросать,
Когда полон стакан.

Если вжать тормоза до упора —
Жалобный визг.
Амбиций голодных свора —
Оправданный риск.

Мы стоим, мы бежим, мы плюём,
А суть не видна...

Правдой на правду,
Правдой на правду,
Правдой на правду идём —
БУДЕТ война.

Заикали стрелки прибора —
Изменим закон!

Граффити-крики забора
Глотает вагон.

Мир, почётный железнодорожник,

Чинит состав,

Странных людей,

Жуткіх ідей,

Странных ідей заложнік,

Меркнет, восстав.

Прелест полезных теорий

Коверкает власть.

Боже мой, в мелочной ссоре

Не дай нам пропасть!

Помоги различить в эту осень

Тени и свет,

В риторичном, немом,

В риторичном, немом вопросе

Слышать ответ,

Как с загипсованных рельсов

Вбок не сойти,

Встретить своих Парацельсов

На шатком пути,

Чтобы успеть нам подправить

Трешины лет,

Что-то убрать,

Что-то убрать,

Что-то убрать и добавить,

Что-то убрать и добавить

В новы рас-свет...

Марыя Захарова

4 апреля 2010

▶ АСОБА

ПАМЯТЬ З КАНВЭРТА

Жыццё, здараецца, яшчэ не перастае здзіўляць пакутніцтвам, неўміручастю і святасцю нашай Беларусі. Як гэтым разам, калі ў «Літаратурную Беларусь» патрапіў канвэрт з успамінамі. Правільней, яго прынёс нястомны апякун культурніцкай спадчыны Уладзімір Максімавіч Дамашэвіч, які і атрымаў той канвэрт-рукапіс ад Ірыны Пальчынскай, дайно знаёмай яму па Клецку.

Спадарыня Ірына шчыра і дэталёва апісала гісторыю свайго радаводу і свой лёс. Нарадзілася яна 2 сакавіка 1927 года ў Клецку, закончыла медыцынскую школу ў Баранавічах (вучылася па праграме Віленскай беларускай гімназіі).

«Пасля выгнання немцаў зноў вярнулася на вучобу ў Баранавічы, — згадвае спадарыня Ірына, — у фельчарска-акушэрскую школу, якую скончыла і была накіраваная на працу ў Клецак. Мела сям'ю, мужа і дачку Кацьку. Але шчасце было нядоўгім. 10.07.1951 года была арыштавана ў тых жа Баранавічах, куды паехала па медыкаменты. Асуджана за «прывналежнасць да антыхавешчкай арганізацыі СБМ і антыхавешчкую прапаганду» — сыштац з вершам — да 10 гадоў Папрауча-прымусовой калоніі і 5 гадоў пазбаўлення правоў з канфіскацыяй маёмесці. Пакаранне адбывала ў адным з лагероў на Валагодчыне, на лесапавале. Пасля смерці Сталіна ў лютым 1954-га этапавана ў лагер «Шылуц» калі Каўнас. Вызвалена 16.05.1955 года, вярнулася ў Клецак, але сям'я за гэты час распалася. Забраўшы дачку, паехала да сябrou па лагеры ў Вільнюс і працевала па спецыяльнасці пры філіяле бальніцы «Чырвона крыж». Тут аддала замуж дачку, прычакала ўнuka. Але ў 1986 годзе вярнулася ў Клецак, атрымала двухпакаўку як кампенсацыю за бацькоўскую хату. Жыву на пенсію, пішу ўспаміны свайго жыцця».

Але не толькі спавядальна-пранікнёвая ўспаміны пра сваё жыццё імкнецца засведчыць наскорная нашчадка святой Еўфрасінні Полацкай і Ларысы Геніош — спадарыня Ірына, але і шчырую праўду пра нашу агульную гісторыю вымагаецца пакінуць, праўду пра яе некалі бяздушна вырваныя старонкі. Як гэтыя, што і прапануюцца чытачам «Літаратурнай Беларусі», — пралегендарную асобу нашага мінулуга, пра аднаго з першых грамадзянў вольнай БНР, пра дужага духам і справай Клаўдый Дуж-Душэўскага, які на падставе колераў народных строяў і арнаментаў стварыў эскіз беларускага нацыянальнага сцяга, што бела-чырвона-белымі світанкам упершыню ўзняўся над Менскам падчас Усебеларускага з'езда ў 1917 годзе.

Архітэктар, выдавец, грамадскі дзеяч Клаўдый Дуж-Душэўскі нарадзіўся 27 (ці паводле ніжэй публікаванага сведчання — 26-га) сакавіка 1891 года ў Глыбокім. Скончыў Віленскую рэальную вучэльню. Вучыўся ў Пецярбургскім горным інстытуце. У 1921-м прыехаў ў Коўну. Працеваў на розных афіцыйных і неафіцыйных пасадах: ад выкладчыка Віленскай беларускай гімназіі да дыпламатычнага прадстаўніка Беларускай Народнай Рэспублікі ў краінах Балты і Дзяржавнага сакратара ва ўрадзе БНР на чале з Вацлавам Ластоўскім. Абіраўся старшынём Беларускага цэнтра ў Коўне.

Пасля далучэння Летувы да СССР К. Дуж-Душэўскі трапіў у савецкую турму. Падчас наемецкай акупацыі яго за дапамогу габрэям кінулі ў нацысцкі канцлагер. У лютым 1952-га К. Дуж-Душэўскі як «актыўны беларускі нацыяналіст» быў асуджаны да 25 гадоў зняволення ў канцлагерах ужо савецкіх. Дзе і пазнаёмілася з ім Ірына Пальчынская...

Спачыў Клаўдый Сцяпанавіч Дуж-Душэўскі 25 лютага 1959 года ў Вільні (паводле іншых звестак — у Коўне)...

Алесь ПАШКЕВІЧ

Мае сустрэчы з Клаўдым Дуж- Душэўскім

Ірына ПАЛЬЧЫНСКАЯ

Архітэктар Клаўдый Дуж-Душэўскі вядомы як актыўны сябры Рады БНР і стваральнік бел-чырвона-белага сцяга. У 1919 годзе ён узначальваў Беларускую Раду Віленшчыны і Гарадзеншчыны, але калі Юзаф Пілсудскі адмовіў у стварэнні беларуска-польскай федэрациі, пакінуў сваю пасаду. На яго месца быў абраны Браніслаў Тарашкевіч (28 ліпеня 1919 года).

З Клаўдым Сцяпанавічам я была знаёмая асабіста. Так сталася, што мы або апініуліся ў адным лагеру ў статусе палітвязня і ў адзін дзень выйшлі на волю.

У канцы свайго тэрміну зняволення, у 1954 годзе, я, як інвалід II групы, была пераведзена з Каргопальлага ў Літву, у лагер Шылуц. Гэта быў інвалідны лагер, падзелены на мужчынскую і жаночную зоны. У жаночай зоне размяшчалася ДМР («Дом матери и ребёнка») і, калі яго можна так называць, радзільны

ны і светлы, з блакітных вачэй пад акулярамі так і сыпаліся праменічыкі радасці. Мне так хацелася размаўляць з гэтым чалавекам! Айцец Клаўдьюш сказаў мене, што ён не святар, а палітык. Запытаўся, ці ведаю я, якое сёня свята. Я адказала, што ведаю — каталіцкае Звесцаванне, і начала, як вучаніца, расказваць, што ў гэты дзень архангел Гаўрыл падаў вестку Дзеве Марыі, што ёе народзіцца сын, яна ж усумнілася, бо ў яе не было мужа. Дуж-Душэўскі запытаўся, адкуль я гэта ведаю, хіба я каталічка? Я адказала, што вучыла Закон Божы, і хаця сама праваслаўная, але мой дзядуля па матчынай лініі быў каталік, і мы святкуем падвойнія святы.

Але тут Клаўдьюш спытаў, ці ведаю я, што гэта яшчэ і беларускае нацыянальнае свята: дзень абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1918 годзе.

— А ў мяне заўтра дзень нараджэння, — сказаў ён. А сёняя быў госці. Меў сустрэчу з дачкой. Вось, гэта вам, — і працягнуў мне шакаладку.

Я збінятэжылася:

— Ну што вы, гэта я павінна зрабіць вам падарунак...

Але тут з'явілася доктар Юдзіта. Мы пагартали нейкія запісы ды перадалі Дуж-Душэўскаму карткі «Гісторыі хвароб», пасля чаго ён пайшоў. Так скончылася наша першая сустрэча.

Праз некаторы час я зазірнула ў рагістратуру санчасці, дзе Дуж-Душэўскі, як запраўскі пісар, запаўняў сваім прыгожым почыркім бланкі на «актіроўку». Я не змагла доўга размаўляць, і таму паспяшалася ўручыць яму свой падарунак у адказ. Гэта быў уціральник-ручнічок з вышытым крыжыкам узорам у выглядзе васількоў і шлячком чырвонага колеру. Клаўдьюш узрадаваўся, падзякаўваў і пашацаваў мене руку.

Наступнага разу мы ўбачыліся амаль праз месяц, 1 мая 1955 года. Быў сонечны дзень, я сядзела кали сваёй бальніцы. Тут быў і дзве парадзіхі з дзеткамі на руках. Раптам убачыла знаёмую постачь з кіёчкам, якай ўпэўнена рухала ся ад вахты — прахадной паміж мужчынскай і жаночай зонамі, у напрамку радзільнага дома. У мяне сэрца закалцілася, не ведаю — ці ад страху, ці ад радасці. Клаўдый Сцяпанавіч падышоў, па-дэнцтвельменску пакланіўся.

Пазабаўляў дзетак, перакінуўся парай слоў на летувіскай мове з матулямі. Пажадаў ім здароўя ды хутчэйшага вяртання дадому. Поўдзень выдаўся спякотным, і сп. Клаўдьюш папрасіў выйсці ў цэнъ, ды й матулям з дзеткамі не раіў доўга знаходзіцца на сонцы.

Мы ўвайшлі ў мой пакой. Яго вочы асвяціліся нейкім дзіўным бліскам:

— Ірэна, мы ўжо вольныя, прыйшлі паперы. Цуд! Хутка і вы будзем дома! Толькі маўчице, нікому ні слова, а то мне за парушэнне лагернага рэжыма дадуць дадатковы тэрмін. Разумеецца, я раскрываю вам вялікую тайну, хутка лагер расфарміруюць. Мы будзем на волі, жывыя!

Хацелася пра ўсё расказаць айцец Клаўдьюш, парайцца з ім, але спаткацца ў той дзень нам не удалося. Толькі праз пару дзён, калі назбраліся нейкія медыцын-

Клаўдый Дуж-Душэўскі

скія паперкі, я папрасіла дазволу пры়асці ў санчасць. На той момант па лагеры ўжо разнеслася вестка аб майм вызваленні, і я лічылася, так бы мовіць, напалому вольным чалавекам.

Клаўдый Сцяпанавіч нічога не парай. «Вырашай сама», і я дала згоду затрымаша ў лагеры. Адбылося гэта 16 траўня 1955 года.

Разам з Дуж-Душэўскім мы выходзілі на волю. Спаткаліся на вахце (на прахадной). Ад лагера да горада Шылуц было кілеметраў пяць. Нам далі машины — «Газік», каб даехаць да гарадскога аддзялення міліцыі і атрымаць пашпарты. У пашпартным стале я спраўлялася даволі хутка. Ніякіх пытанняў да мяне не было, і я нікіх прэтэнзій не мела. Тады я яшчэ не ведала, што ёсьць пэўныя шыфры, што на чалавеку і пасля вызвалення застаецца кляймо былога вязня. Адчула гэта толькі пасля.

А вось у Клаўдия Сцяпанавіча Дуж-Душэўскага ў даведцы аб вызваленні ў графе «прозвішча» стаяла «Душаўскас», без прыстаўкі «Дуж», што азначала «Дужы». А звесткі з даведкі пераносіліся ў пашпарт. З такім напісаннем прозвішча Клаўдый Сцяпанавіч не пагадзіўся. З-за гэтага ўсчалася спрэчка. Хоць і мала яго ведала, але ў гэты момант ён быў для мяне самым блізкім чалавекам.

Праз пару дзён пасля візіту Клаўдия Сцяпанавіча прыйшоў пасыльны з вахты і сказаў, што мяне выклікае начальнік. Я адразу ж пайшла. Сэрца катацілася і ў вушах шумела, але я супакойвала сябе: «Спакойна, ты так шмат перажыла, перацярпела, так што баяцца няма чаго». Вось мяне павялі да самога начальніка лагера Хаменкі. Ён мне абвясціў, што прыйшлі дакументы на маё вызваленне, але ён асабісту просьбіць мяне застасцца працаваць на два-три месяцы. Ліквідующа

ся дзён пасля візіту Клаўдый Сцяпанавіч не пагадзіўся. З-за гэтага ўсчалася спрэчка. Хоць і размаўлялі і па-літоўску, але я разумела сэнс гутаркі. Начальнік пашпартнага стала з нейкім сарказмам прамовіў:

— Як ж ты дужы? Можа, лепш напісаць «стары»?

Спадар Клаўдый, аднак, адстойваў «прыстаўку» да свайго прозвішча, але так нічога і не дамогся. З міліцыі ён выйшаў увесь знерванаваны, яго літаральна трэслала. Каб супакоіцца, Дуж-Душэўскі запрапанаваў пайсці ў рэстаран — выпіць віна і перакусіць.

На жаль, рэстаран быў зачынены, да яго адкрыцця заставалася яшчэ цэлая гадзіна. Мы селі на лаўку, і айцец Клаўдьюш (як я яшчэ прывыкла называць) пачаў гаварыць пра тваю проблему, якія нас чакаюць:

У асобных адзнаках пашпартта стаяць пэўныя зашифрованыя лічбы. «Гэта тое, што табе, драгая Ірэна, складзе проблемы. Але, можа, Бог абніе. Мне ўжо ўсё роўна. Працы ў іх я і так не буду прасіць. А вось свой родавы герб пастараюся адрадзіць для нашчадкаў»...

Потым пачаў расказваць пра сваё жыццё. Гаварыў пра сваю працу ў Радзе БНР у маладыя гады. Расказаў, што некалі пісаў казкі для дзетак. Пра сваю трохі дзіўную сістэму МУС, ужо разнесліся па зоне. Мае калегі радаваліся таму, што будуць забяспечаны высокааплатнай працай. Я ж ніяк не магла зразумець, чаму яны цешацца. Працу ў сістэме МУС я лічыла не гонарам, а знявагай і ганьбай. Нават сама гэтае слова «сістэма» здавалася менавісным. Я разумела, што ў любым выпадку буду працаваць для людзей. Але побач з кім і пад якой шыльдай?

Хацелася пра ўсё расказаць айцец Клаўдьюш, парайцца з ім, але спаткацца ў той дзень нам не удалося. Толькі праз пару дзён, калі назбраліся нейкія медыцын-

скія паперкі, я падалася на старое месца, у новае жыццё.

ФОРУМ

22 (14)

ПРЕМІІ

УРУЧЫЦЕ МЯНЕ!

Ася ПАПЛАУСКАЯ

Калі госцем маёй аўтарскай перадачы «СучБелЛіт» на NETradio быў книга-ды музыкараспайдзік, мэнеджэр беларускамоўных праектаў Але́сь Мазанік, у эфір патэлефанавала слухачка. Прадставілася Ірына і задала наступнае пытанне: «Ці ёсьць у сучаснай беларускай літаратуре праект кшталту штогадовага Букера, што ўручаецца ў Расіі, а цяпер і ў іншых краінах? Ці хаяць б задума такая?...» І дадала: «Для папулярызацыі сучаснай беларускай літаратуры гэта было бы вельмі добра!». Паколькі не адна Ірина задаеца гэтым (ці падобнага кшталту) пытаннем, прапаную нам з вамі ў ім разбарацца.

Натуральна, не сакрэт, што згаданы Ірынай Букер — адна

з самых прэстыжных літаратурных прэмій, што з 1969 года ўручалася ў Вялікабрытаніі за найлепшы англоўны раман, а з 1992 года — і за раманы, напісаныя па-расійску (так званы «Рускі Букер»). Што да Расіі, то, акрамя «Букера», там існуюць яшчэ літаратурныя прэміі «Антыбукер», «Вялікая книга» ды іншыя. Усе памяняённыя літпреміі — грашовыя. Гэта, бясспречна, і сталася прычына іх прэстыжнасці, папулярызацыі.

Перанясемся ў беларускую літаратурную прастору. У нас таксама ёсьць «недзяржаўныя» літаратурныя прэміі. Але ўсе яны: а) сімвалічныя, б) для «сваіх». Тлумачу гэтыя пункты, распавядаючы пра найбольш вядомыя літаратурныя прэміі (дакладна фармулёўка: пра тыя, што на слыху).

«Гліняны Вялес» — самая першая і самая вядомая айчынная літпремія. Была заснаваная ў 1993 годзе сябрамі Таварыства Вольных Літаратаў. Старшыня арганізацыі камітэту — Але́сь Аркуш. Менавіта ён гэтаі прэміяй нястомна і займаецца: сам складае шорт-ліст найлепшых, на ягоны погляд,

мастацкіх кніг за мінулы год, арганізуе журы з прафесійных літаратаў, што маюць позную вагу і абраюць пераможцу, а пасля ладзіць у родным Полацку ганаровае ўручэнне прэміі — стода Глінянага Вялеса. «У ягошырокое поле дзейнасці: пачынаючы ад падземнага свету і сканчваючы жывелагадоўляй, але акрамя таго ён апекаваўся людзмі культуры», — патлумачыў мне Але́сь Аркуш род занятку міфічнага Вялеса.

«Залатая літара» — штогадовая суб'ектыўная літаратурная прэмія, якая ўручаецца пісьменнікам Адамам Глобусам за найлепшую книгу года. Заснаваная прэмія ў 2004 годзе. «Нешматлоднае мерапрыемства традыцыйна адбываецца ў сакавіку, праводзіцца ў маленъкіх кавярнях Мінска («Стары Менск», «Акварыном»), — пазначана ў Вікіпедыі. Вось такая «премія». Адам Глобус сам выбраў пераможцу, пасядзелі ў кавярні, папілі піва — і разышліся. Усе задаволеныя. Акрамя акрэсленай вузкафарматнасці мерапрыемства, варта адзначыць, што «Залатую літару» можа атрымаць не толькі аўтар мастицкага твора (кнігі), але і аўтар навуковай манаграфіі (першую «Літару» атрымала Аксана Бязлепкіна за манаграфію «Разам і паасобку: Таварыства «Тутэйшыя»). Варта не забывацца толькі на адну маленъкую, але істотную

дэталь: каб быць уганараваным Адамам Глобусам, трэба быць ягоным сябрам. Ці хаяць б добрым прыяцелем. Памятаем: прэмія — суб'ектыўная...

«Залаты апостраф» — штогадовая прэмія літаратурна-мастакага часопіса «Дзеяслой». Уручаецца ў намінацыях «Проза», «Паэзія», «Дэбют». Пра публіцысту і крытыку рэдакцыя часопіса прыгожа забылася. Але я не гублю надзеі, што дажыву такі да таго дня, калі «Залаты апостраф» зможа атрымаць і брат/систра па крытычна-публіцыстичным пяры... Абіраюць пераможцу прадстаўнікі рэдакцыйнай рады: галоўны рэдактар Барыс Пятровіч, Але́сь Пашкевіч, Эдуард Акулін ды Анатоль Івашчанка. Праўда, апошнім разам выбраць пераможцаў «дазволілася» карыстальнікам «Жывога журнала», але ўсё адно вырак выносяць згаданыя літаратары.

«Блакітны свін» — антыгламурная беларуская літаратурная прэмія суполкі «Літаратурнае прадмесце». Заснавальніца (правільней было б сказаць прыдумляльніца) «преміі» — Людміла Рублеўская. Прэмія, якую складаюць 100 алоўкаў, 100 насовак (кожны год па-рознаму) уручаецца толькі сябру суполкі «ЛітПрадмесце» за (увага!) нонканфармізм у мастацтве, яркія праекты цягам года... Ці ёсьць у

прадстаўнікоў памянёной суполкі нонканфармісцкія закіды — для мяне асабіста пакуль пытанне адкрытае. Людміла Рублеўская лічыць, што ёсьць...

Што вынікае, пра што я пісала напачатку: сучасныя недзяржаўныя беларускія літаратурныя прэміі: а) сімвалічныя, б) цікавыя для вельмі вузкага кола (тут прыемным выключэннем з'яўляеца толькі аркушаўскі «Гліняны Вялес». Ён не для вельмі вузкага — ён проста для вузкага кола). Натуральна, такі стан рэчаў не дапаможа зрабіць сучасную беларускую літаратуру больш папулярнай, пра што так марыць Ірина...

А што трэба? Гроши, дарагі мае, гроши! На сімвалізме, як вядома, далёка не заедзеш. І не выедзеш. Да людзей. Не выйдзеш.

P.S. Сёлета Саюз беларускіх пісьменнікаў, Беларускі ПЭН-цэнтр сумесна з Літаратурным музеем імя Максіма Багдановіча абвясцілі аб заснаванні новай літаратурнай прэміі — Прэміі імя Максіма Багдановіча, якая будзе ўручацца за найлепшы дэбют года ў трох намінацыях: проза, паэзія, пераклад. Спіс прэтэндэнтаў на Прэмію за 2010 год фармуеца да 14 лютага 2011 года. Уручэнне адбудзеца ў канцы сакавіка 2011-га. Так што ў вас яшчэ ёсьць магчымасць падаць свой твор на разгляд прафесійнаму журы...

ВОДГУК

ВІРТУАЛЬНАЯ РЭЧАІСНАСЦЬ, АЛЬБО ЧАКАНАЯ КНІГА

Ася ПАПЛАУСКАЯ

Я была б шчыра ўдзячная пісьменніку Валерью Гапееву, каб ягоная книга «Урокі першага кахання» выйшла гадоў сем таму. Тады я вучылася ў школе і спасцігала тыя інтэрнэт-тэхналогіі, пра якія досыць падрабязна, кампетэнтна (а галоўнае — зразумела і для школьнікаў, і для дарослых) піша ў сваіх апавяданнях аўтар. Аська (програма ICQ) ды рознага кшталту форумы тады былі акурат актуальнымі, імі актыўна карысталіся ўсе мае равеснікі. Што да сённяшніх маладзёнаў, то ў іх ужо іншыя пляцоўкі ды праграмы для стасункаў: skype, facebook, Вконтакте, блогі...

Кніга Валерия Гапеева «Урокі першага кахання» — не збор парадаў аб тым, як, з кім і дзе лепей заняцца першым каханнем. Кніга ўтрымлівае трэх аповесці пра падлеткаў-аднакласнікаў (спачатку дзея адбываецца ў 10 класе, пасля — у 11-м), якія расчароўваюцца ў дарослых і адно ў адным, знаходзяць сапраўднае сяброўства, пазбяўляюцца ад комплексаў, зарабляюцца першыя гроши, спасцігаюць першыя ўрокі кахання... Адным словам — сталеюць.

У цэнтры кожнай з аповесцяў ярка акрэсленая пісіхалагічна проблема сталення, з якой вынікае шэраг цяжкасцяў, праз якія праходзяць школьнікі.

У аповесці «Усё цудоўна, або Урок бяспечнага кахання» падлеткі судзяць дарослых за тое, што яны не давяраюць сваім дзесяцям, гатовыя забыцца на ўсё добрае, што ёсьць у іх, пачуўшы, што іхні сын альбо дачка ў лесе з прэзерватывам: «...дастактова толькі даведацца бацькам або дзівох рэчах, як мы, хвіліну назад разумныя і добрыя, ператварыліся ў разбэшчаных распутнікаў!». Гэта зразумелая пазіцыя пакрыўдженых на дарослых школьнікаў, якія і думаюць не думати займацца чымосьці непрыстойным. Пазіцыя бацькоў не менш зразумелая нам: «Мы не тamu на вас кryгчым, што думаем пра вас дрэнна. Нам праста страшна ад уяўлення, што тое дрэннае можа з вамі здарыцца».

Спрадвечная праблема, з якой сутыкаюцца дзесяці: дарослыя быццам забываюцца, якім былі самі ў маладыя гады. Многія бацькі яшчэ не тое рабілі, калі былі 16-гадовыі. Затое сваім дзесяцям спуску не даюць. Вельмі грунтоўна выкасалася класны кіраўнік Вольга Фёдараўна: «...Калі мне было шаснаццаць, быў і ў мяне такі выпадак. Пачула я ад маці далёка не самыя прыгожыя слова пра сябе. Без прыгчыны. Без падстаў. І так я абурылася... Як і вы сёня. І вось у мяне сёня дачыншчык дзесяцігадовай. Цяпер я разумею сваю маці... Я прабачыла ёй цалкам туя свою кryгду». Ці не слушныя слова? Немагчыма зразумець матыўцаў дзеянняў іншага чалавека, нават самага блізкага, пакуль не апнешся на ягоным месцы.

Яшчэ адна заўжды актуальная праблема, акрэсленая Валерыем Гапеевым: чаму маладое пакаленне адбіваюцца ў разбэшчанасці тыя, хто выпускае прадукцыю, што пропагандуе школнія звычкі, гвалт, парнаграфію? «Дык чаму нас авбінавачаюць у тым, што мы глядзім, гуляем, чуем? Можа, нам аслепніць, аглухніць і насы пазаклейваць?» — слушна абураецца 10-класнік Сяргей. Спрэчкі такога кшталту — вечныя. Яны будуць актуальныя, пакуль будзе запатрабаваныя прадукты масавага спажывання для «разгрузкі» мазгоў, якія часта нічым асабліва і не абцяжараныя...

У аповесці «Лёшкава каханне, або Віртуальнае дрэва рэальнасці» пісьменнік, акрамя асаблівасцяў стасавання ў інтэрнэце, на прыкладзе 10-класніка Лёшкі паказвае мэтанакіраваную мо-

ладзь, якая замест бясконцых гулянак-бадзянняў з сябрамі зарабляе гроши. Лёшкі праграмуе. Хлопец настолькі пагрузіўся ў віртуал, што развучыўся нармальная стасавацца з жывымі людзмі. Аднакласнік Юрыс вырашае «дапамагчы» сябру: ён реєструеца на форуме пад нікам Ксенка і просіць у Лёшкі парады па заробку ў Сеціве. «Ну вось, добрае зрабіў. Зазірне Лёшку — яму будзе прыемна... А там, глядзіш, прывыкне да размоў з дзяўчатаамі. То можна будзе перайначыць хлопца!» — вырашае Юрыс. Як тое звычайна бывае, Лёшкі ў туго віртуальную Ксенку закахаўся... Прызнанню сябру, што няма ніякае Ксенкі, што яна — гэта ён, Юрыс, хлопец не верыць, яму цяжка адзяліць віртуальнае ад сапраўднага, жывога.

Аповесць «Першыя боль, або Доказ закона прыгажосці» — пра сталеючыя Кацярыну ды Юрыя, якім хочацца спазніць першую блізкасць. Кацярына, як і герой аповесці «Лёшкава каханне», зарабляе гроши. Калі Лёшкі праграмуе, то Каця вырошчвае гароднину на продаж. Праўда, мне штось не верыцца, што на гурках ды памідорах можна зарабіць, каб з ног да галавы апрануць матуллю, якая з жаніхом з'ядзкае на мора, ды яшчэ з сабой грошай даць...

Юрый — сын забяспечаных бацькоў, начытаны не па гадах юнак, якому нецікава са сваімі аднагодкімі: сам сябе ён лічыць вышэйшым за іх па разумовym развіцці. Адно турбое Юру: яму 17, а ён нават не цалаваўся...

Зноўку Валерый Гапеев скрыстоўвае прыём маскі, што так распаўсюджаны ў Сеціве: Кацярына реєструеца на форуме пад нікам Менеджэр ды распаўсюджаны ў Сеціве: Кацярына, якая спачатка дарзючы сябру кryгду: яна хоча даказаць Юрю, што вартая яго. Атрымалася. Даказала. Адначасова лёс зводзіць Юру з жывой Кацярынай, якая даглядае за ім,

пакуль той хварэе (бацькі з'ехалі на працу ў Эміраты). Кацярына спадабалася Юрю. Паміж імі адбываецца першая блізкасць. І тут у хлопца ўключаеца халодны разлік: «Хто яна? Звычайны чалавек, яе лёс — лёс яе маці...». Да таго ж, Кацярыну ён ужо спазнаў, а вось Менеджэр застаеца загадкай. Цікава разгадаць, праўда?.. Знаёмае нам пісіхалогія мужчыны-палиўнічага.

Фінал нярадасны: Кацярына ўжо сабрала раскрыцца, як атрымлівае ад Юрыя СМС цынічна-халоднага змесціва: «Каця, мы — дарослыя людзі, мы атрымалі цудоўны ўрок... На гэтым крапка... Нікіх наступстваў. Калі што — не ўмешвай мяне». Як на мяне, дык вельмі жыщчэва. Мы мусім праўсці праз шэраг страт і расчаравання, каб навучыцца да людзей, нам неабходна часам пачувашца адзінокім і ўсім пакінутымі, каб не думаць, што мы — пупы сусвету і цаніць тых, хто побач, неабходна занурыцца ў віртуал, каб больш цаніць і берагчы жыщчэ реальнае. Адным словам — каб пастацель.

Герой аповесці Валерия Гапеева падаючыца занадта ідэальнымі: яны працуюць з 10 класа, яны начытаныя і адукаваныя, яны ведаюць, чым хочуць займацца і кім хочуць стаць. Дасціпныя, вострыя на ўзор, сябе ў кryгду не дадуць і за сябру пры выпадку пастаяць. Вельмі хацелася б, каб такімі былі нашыя школьнікі. Тады — глядзіш — і зажылі б па-іншаму...

Я ававязкова дам прачытаць гэту кнігу май будучым дзесяці. І зусім неістотна, што да таго часу гістарычны кантэкст стане неактуальным. Валерий Гапеев таленавіта і поўна раскрыў падлетковую праблемы, пра якія прайшлі мы, з якімі сутыкнушы нашыя дзесяці. Пісьменнік нязмушшана, простай мовай, без дыдактычных нотак паказаў пісіхалогію як дарослых, так і школьнікі.

АГЛЯД

«ДЛЯ ЛІРЫКІ НАДТА МНОГА КРЫВІ»

(СОРАК ДЗЯВЯТЫ «ДЗЕЯСЛОУ»)

Легал

Калі глядзіш на парадкавы нумар часопіса, не пакідае адчуванне яго блізага юблею. Напраўду — на носе пяцідзесяты. А здаецца, гэта было зусім нядайна: і планы, і задумы, і падрыхтоўка, і рэдагаванне — і нарэшце першы нумар «Дзеяслова», які чытачы вырывалі ледзь не з рук, а самі літаратары і аўтары хадзілі з ім напаказ па фое тады яшчэ пісьменніцкага Дома літаратара на сваім чарговым творчым сходзе...

Нумар той, безумоўна, быў адмысловы: Н. Гілевіч, Я. Брыль, А. Разанаў, У. Някляеў, С. Алексіевіч, А. Пісъменкоў, А. Федарэнка, Ю. Станкевіч, А. Кудравец, А. Асташонак, С. Дубавец, А. Сідаровіч, Л. Рублеўская, І. Шаўлякова... Ва ўступным «Слове ад «Дзеяслова» рэдакцыя пісала: ««Беларусь, твой народ дачакаецца...» — гэтая слова з аптымістычнага чатырохрадкоўя **Максіма Багдановіча** ўсё часцічна сімвалічна і пагрозіліві-перасыцерагальна абрываюца на першым радку. Пісьменнікі, якія ціха сядзелі — абы іх не чапалі — у сваіх літаратурна-мастацкіх выданнях і сваім пісьменніцкім Доме, ужо дачакаліся... Холдынг пад назовам «саюзная дзяржава» — рэальная перспектыва і для ўсіх беларусаў. Няўажо ж беларусы настолькі бездапаможныя гаспадары, што гатовыя перасяліца з уласнага дому ў інтэрнат для «брацкіх» народаў, аддаць уласную сядзібу ў новы «калаг», спраціць дзяржаву-насць дзеля ўяўна абіцаных танных «энерганосбітаў»?.. Ці знойдзеца сеньня на Беларусі хоць адзін здаровы чалавек, які адкажа на гэтыя пытанні станоўчай?.. Не, нам жыць у незалежнай, суворэнай Беларусі. Нам непатрэбныя ніякія «холдынгі» ды «саюзныя дзяржавы». Нам непатрэбныя гаспадары над намі, якія будуць дыктаваць, што і як рабіць — што друкаваць, што пісаць, як пісаць і пра каго пісаць. Мы хочам быць самастойнымі і мы будзем такімі! На пачатку было Слова? Так, але за словам было Дзея! Дык ня будзем жа чакаць, будзем дзеяніца!

Зразумела, што прасцей было пісаць падобныя словазвароты, — складаней і цяжэй ствараць і рэалізуваць гэтыя планы. Тым больш, што ад пачатку заснавання рэдакцыя часопіса як была, так і па сёння застаецца нешматлікай і па сутнасці «хатнія». Можа гэта і добра. Няма вялікіх сварак і разборак, а набалельня пытанні вырашаюца калегіяльна і па-таварыску. Спадзяюся, што і юблейны нумар часопіса прыдасца яе новым і сталым чытачам адмысловымі творамі і шырокай панарамай беларускіх рэалій. Але наўмысна яшчэ

раз вярнуся да першага нумара «Дзеяслова». Якраз на яго старонках ужо тады апальны паэт Уладзімір Някляеў друкуе напісаную ім у Польшчы выдатную паэму «Паланэз», з узятымі рэдакцыяй для вынаскі радкамі: «Радзіма сталася таварам! // Як на такой Радзіме жыць?...». І вось жа так атрымалася, што сёння паэт апынуўся ў яшчэ большай апале — ён агулам, як у вядомыя сталінскія часы, пасаджаны за краты. І цяпер яго слова з той паэмы 2002 года гучаць як прарочыя:

Вы — беларусы? Хто такія?
Ёсьць Польша,
Жмудзь,
Літва,
Расія —
Як вы ўшчаміліся сярод?
Адкуль зьявіліся? З балот?
З чаго зыяліліся? З туманаў..
Такіх падмен,
Такіх падманаў
Ня ведаў ні адзін народ.
І што цяпер? Хай так і будзе,
Абы нягкоры? Вы што за людзі:
Вам зваца хochaцца людзьми,
Ці імі быць,
Ці біца ў грудзі —
Ці ўстаць за крэўны край грудзьми?

Свайм учынкам паэт, здаецца, зняў гэтыя набалельня пытанні. Найперш для сябе самога. Але для большасці, на жаль, яны ўсё яшчэ актуальнія. Тым жа, што паразумеўся з творцам, застаецца толькі прыкладваць магчымыя выслікі для вызвалення паэта з астрогу. Самому ж Уладзіміру Пракапавічу хochaцца пажадаць словамі Таўляя «пілаваць вершамі краты», а нязломнасцю духу быць прыкладам і мацаўаць веру ў тых, хто яшчэ хоча «людзьмі зваца».

Цяпер што да перад'юбілейнага (49) нумара часопіса. На мой погляд, найбольшай удачай не толькі апошніх нумароў часопіса, але і ўсяго года з'яўляецца раман **Людмілы Рублеўскай** «Сутарэнні Ромула». Нават тыя мае суб'ектыўныя заўвагі, якія

я выказваў у папярэдніх аглядах і мог бы дадаць у гэтым (да прыкладу, папрокі пісьменніцы ў парнаграфіі некаторых аўтараў, пры гэтым поруч, пад сурдзінку, выдаючы самой «небяспечныя» пасажы на гэтую ж тэму), ніякім чынам не заценяць літаратурную адмысловасць твора таленавітай пісьменніцы. Жанр фэнтэзі апраўданы ёю напоўніцу, вобразы і характеристы выпісаны нязмушана і запамінальна, не кажучы ўжо пра інтрыгу і востры сюжэт рамана ў цэльым. Аказваецца, што два варгуючыя кланы — Варановіч і Вяжэвіч — гэта выхадцы аднаго роду, браты па крыві. І вось якія высновы робяцца адным з герояў, калі ён даведваецца пра гэта, прачытаўшы старажытную вязь на пергаменце тэстаменту: «Братняя кроў... — прашаптаў Даніла, не адплошчваючы воч. — Божа мой, колькі мы адзін аднаму пралілі тое братняе крэві... Уся Беларусь заўтая. Колькі маны. Колькі дарэмнай няянавісі. Здрады. Дурасі». І ўжо зусім рэалістычна прачытаеца канец рамана, дзе «ўнутраны аўтар гэтай гісторыі» «іранічны, шалёна-вясёлы, адчайны беларускі пісьменнік, не патрэбны масаваму чытанию» Вячка пытаетца: «Ну, чым жа завяршыць гэтую эпапею? — падумаў. — Вось што, скажыце мне, спадар Даніла, як у рамане Булгакава гаворыць майстар Понцію Пілату: «Свабодны!»

Корб-Варановіч сур'ёзна паглядзеў на аўтара і без ценю іроніі прамові адведзеную рэпліку:

— Свабодны!

— І вы максама! Жыве Беларусь!

Раманіст паднёў руку ў размінку жэсце і высакачыў за дзвёры палаты нумар шэсць, паспёшыўшы ў апошні момант размінца з каталогам, на якой везлі чарговага скалечанага незалежным жыцьцём беларускага індывіда ў абдоўмы самай бясплатнай у свеце мэдыцыны». Усе грамадзянскія і літаратурныя сімвалы і намёкі тут вызнаюцца

актуальнымі. Мяркую, што не-калі гэты твор будзе ўключаны ў хрестаматыі для старшакласнікаў і ў навучальныя праграмы для студэнтаў ВНУ.

Цікавымі і нечым блізкімі да асноўнай ідэі рамана Л. Рублеўскай — адраджэнская і нацыянальна-гістарычнай тэматыкі — і тры кароткія аповеды **Анатоля Івашчанкі**, але яны найперш вызначаюцца выразнай сучаснай пісахалагічнасцю і ўнутранымі аўтарскімі адсыламі да душы і духоўнасці. Асабліва пранікся я — мажліва з прычыны нечаканасці знаёмства — лірочнай прозай **Алесі Тварановіча** «Бабіна лета» (памера Берліна) і **Рыгора Сітніцы** «Ой, хадзем жа мы...» (каляндная паэма ў прозе). Нейкімі асабліва не зачапілі кароткія аповеды-запісі **Паліны Качатковай**. Выдрукаваны ў часопісе фарс у двух дзеях **Уладзіслава Ахроменкі** і **Максіма Клімковіча** «Русалка Камсамольскага возера» — своеасаблівая сцэнічная пародыя на сталічную беларускую рэчаінансць. Не зважаючы на рэмаркі, рэч чытэльная, змаймальная, вясёлая, месцамі паэтасць аздакальна.

Парадаваў сваім маладым паэтычным духам адзін з аксакалаў нашай паэзіі **Генадзь Бураўкін**. У нізцы вершаў знанага паэта ёсць і традыцыйная грамадзянская лірка, і праявы паэзіі чыстай красы («ліске ў лесе скача басанож», і... гімн кахранню («Але i, // Збалелы дазвання, // Сабе і табе не слушу, // Што нават руіны кахрання // Маю саграваюць душу»). Словам:

Паэтам не спіца на панскім кіліме.
Яны не бываюць ніколі былымі.
Яны не старэюць,
Не паміраюць —
Яны,
Як высокія зоркі,
Згараюць...

Астатнія вершаваныя публікацыі — адносныя, альбо, як кажуць, на аматара. Асабліва крыўдна за таленавітую **Аксану Данільчык**, у якой цудоўныя творы перамяжоўваюцца з даволі пасрэднімі. Зрэшты, мажліва, гэты пасаж з яе верша гаворыць пра тое, чаго я не дачуў ў іншых яе радках і высновах:

этая крапіва ведае як жыць
этая крапіва ведае як выжываць
крапіва што вучыць

мяне трыванню

Шчыра кажуць, ад вершаў **Юрасія Шамецькі і Віктара Бабішчэвіча** я большага і не чакаў, у адрозненне ад вядомага пра-зайца **Сяргея Балахонава**, які заўважна стараўся, але ў пазіі так нічым і не здзіў мяне.

Парадавалі сваёй творчай не-ардынацію дэбютанты часопіса: **Рыта Трайкевіч** (менавіта яе радок я скарыстаў для назову гэтага артыкула), якая выступіла з падборкай вершаў («Між астата-ніх пагроз нетрывалага часу // мне скалечыла лёс «беларуская

кляса», // і збывающа бела-чырвоная сны // ў дні вялікай айчынай ідэйнай вайны) і **Алесі Іваньковай** з невялікім аповедам «Чырвонае паліто» з суніцынай медытацияй, якая ажыўляеца прыстойным стылем пісма. Безумоўна, варта адзначыць публікацыі з раздзела «Архівы і спадчына», прынамсі, заканчэнне «абрысаў няспраўданых вершаў» **Уладзіміра Марука** і спробу эпістолярнай споведі **Алесія Асташонка** «Помнік», якая пралівае светло на трагічнасць нядоўгага жыцця таленавітага пісьменніка.

Гэтым разам падаліся вельмі ўдалымі пераклады з **Рышарда Капусьцінскага** (эсэ «Майстэрства рэпарцёра», пераклад Р. Серыкава) і з **Сільвіі Плат** (нізка апошніх вершаў, пераклад В. Гапеевай). Праўда, як на маю думку, выбар твораў вядомай паэтасці мог быць і трохі іншым, больш адмысловым, скажам, з перакладамі такіх вершаў, як «Праз возера», «Словы», «За мяжой»...

Вельмі дарэчнай і своечасовай, калі не запозненая, публікацыя артыкула **Эдуарда Дубянецкага** «Хаатычна-фрагментарная культура: шлях у бездан або падмуркі росвіту», ідэі якога я ў асноўным падзяляю. Калі што і зніжае энергетыку філасофско-культуралагічнага тэксту, то гэта самапаўторы некаторых ідэй і хаджэнне па коле (я хачу сказаць, што артыкул нічога не згубіў бы, калі б быў аўтарам самакрытычна і ўдумліва пера-чытаны і сям-там скарочаны). А сама тэма і пасыл гаворкі даўно наспелі, таму хацелася б, каб вакол іх неадкладна завязалася шчырая, цікавая ва ўсіх аспектах і карысная для нашай сучаснай літаратуры палеміка. Прыцягнуць пэўную ўвагу чытачоў і публікацыі «літарацкіх благаслаўленняў» (рэкамендаций) для ўступлення ў пісьменніцкі саюз, сабраныя **Сяргеем Шапранам**, і чарговая гутарка **Андрэя Маскіні** з таленавітай паэткай **Вікай Трэнас**, і «зацемкі з на-турой» **Раісы Крывальцэвіч**, і «згадкі пра старэшага сябра» (Г. Кісялеву) **Аляксея Каўкі**, і «рэзоналяры розгалас» ды «своестаўленне чытачоў і экспертаў да гістарычнай трэлогіі **Васіля Якавенкі** «Пакутны век». Завяршае публікацыі часопіса рубрыка «Дзеяпіс» пра новыя кніжныя выданні.

Нельга не заўважыць, што ступішы на парог дзеяслоўнага юблею — і рэдактары, і выдаўцы, і чытачы — поўныя творчага аптымізму ды мастацкіх ілюзій адносна далейшага літаратурнага росквіту нацыянальнага краснага пісьменства, што абсалютна магчыма, а ўпадаючы ў экспрэсійную крайнасць, скажам, проста непазбежна. Між іншым, апошнія скрушуныя падзеі ў краіне гэтага майго дадаву не авяргаюць, як некаму, у тым ліку і ва ўладзе хацелася б, а наадварот, як мне падаецца, — прыспешваюць.

▼ ПАЛІЦА

**Андрасюк Міхась. Вуліца
Добрай Надзея: апавяданні.
— Мінск: Медысонт, 2010.
— 304 с. — (Бібліятэка Саюза
беларускіх пісьменнікаў
«Кнігарня пісьменніка»;
вып. 7.)**

Вядомы на Беласточчыне праіск і пээт, лаўрэат прэміі «Залаты апостраф» за 2009 год, супрацоўнік «Радыё Рацыя» Міхась Андрасюк нарэшце «мае кнігу» і на Беларусі. Чытачы «Дзеяслова» добра знаёмы з творчасцю слыннага аўтара, але гэты зборнік будзе і для іх прыемным сюрпризам. Бо гэта будзе падарожжа ў малазнаёмыя нам (хоць і близкія) белавежскія, пушчанская вёскі і мястэчкі, населенія каларытнымі асобамі, якіх Міхась Андрасюк апісвае з асаўлівай любоўю, а таксама лірычнай іроніяй і дасціпнасцю.

**Багданава Галіна.
Сакрамэнта: апавяданні,
аповесці. — Мінск: Медысонт,
2010. — 308 с. — (Бібліятэка
Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня
пісьменніка»; вып. 9.)**

Галіна Багданава чакала гэту кнігу доўгіх шаснаццаць гадоў. Так, менавіта ў 1994 годзе выйшла яе апошняя кніга «Дом іхнєе мары». У гэта цяжка паверыць, але гэта ёсць сапраўдная трагедыя літаратараў пакалення Г. Багданавай, якім цяпер зусім няшмат гадоў — каля 50, і якіх «рыначная эканоміка» і «дзяржаўная

палітыка» пазбавілі сваіх чытачоў... Новая кніга Галіны Багданавай, якая цяпер выступае пад псеўданімам Галіна (друкавалася таксама як Галіна Ланеўская) — «шырока споведзь перад сабою і перад чытачом пра наш час, пра вечныя пераўтварэнні кахання ў жыцці і вобразным свеце мастацтва».

**Бічэль Данута. Мост святога
Францішка: успаміны.
— Мінск: Медысонт, 2010.
— 290 с. — (Бібліятэка Саюза
беларускіх пісьменнікаў
«Кнігарня пісьменніка»;
вып. 8.)**

Папярэднюю кнігу Дануты Бічэль з дзіўным назовам «Хадзі на мой голас» (2008, Гародня-Вроцлаў) паспелі ўжо ацаніць і палюбіць чытачы. «Мост святога Францішка» — своеасаблівыя працяг гэтага зборніка. Аснову кнігі

склалі згадкі пра людзей найраднейшых для Дануты Бічэль. Гэта кніга пра каханне і сяброўства, пра любоў да Бацькаўшчыны і людзей «духуона прыгожых», якія жылі для саміх сябе, для сваіх блізкіх і для Радзімы, — у тым сэнсе, як яны разумеюць паняцце Радзімы»...

**Гілевіч Ніл. Дзвёры ў
гісторыю: сатыра і гумар.
— Мінск, 2010. — 64 с.**

Назву кнізе далі наступныя дасціпныя радкі:
Дзвёры ў гісторыю вузкія вельми,
Цяжка праходзяць і людзі, і шэльмы,
Дзвёры ж адтуль — шырэй за еараты:
Вылічиш вон — і не ўспомніць хто ты.

Вядома, гэта не першая кніга сатыры і гумару народнага пэата Беларусі Ніла Гілевіча. За шэсцьдзесяц гадоў жыцця ў літаратуры ён выдаў больш за дзесяці такіх кніг, у тым ліку «Званковы валет», «Як я вучыўся жыць», «Сказ пра Лысую гару», «Ачмуэрэнне» і інш. У новую кнігу ўвайшлі сатырычныя вершы і эпіграмы, напісаныя з 1995 па 2010 год. Напрыканцы зборніка — гумарыстычныя сяброўскія паслannі ды жарты.

**Зуёнак Васіль. Выбраныя
творы. Уклад., камент.
аўтара; прадм. Н. Заяц.
— Мінск: Кнігазбор, 2010.
— 512 с.**

У пяцьдзесят пяты том «Кнігазбору» ўвайшлі выбраныя творы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы Васіля Зуёнка — вер-

шы, паэма «Маўчанне травы» (адна з пяці паэм кнігі «Пяцірэчча»), а таксама празічныя элегіі, эсэ, эцюды і літаратурна-крытычныя артыкулы. «Гаспадар пэтычнай Сялібы» — так назвала сваю прадмову да зборніка Наталля Заяц. Дык адгукнемся ж на яе і аўтара кнігі запрашэнне «судакрануцца з багатым набыткам гэтай Сялібы» і акунемся ў найбагацейшыя паэтычныя свет Паэта Васіля Зуёнка!

**Залоска Юрэй. Прауда як
рэлігія: гутаркі з Васілем
Быкаўым. — Мінск:
Медысонт, 2010. — 192 с. —
(Бібліятэка Саюза беларускіх
пісьменнікаў «Кнігарня
пісьменніка»; вып. 6.)**

Рыгор Барадулін назваў у свой час Васіля Быкава Прапоркам... Гутаркі журналіста і літаратара Юрасія Залоскі з народным пісьменнікам Беларусі Васілем Быкаўым адбыліся ў сярэдзіне 90-х гадоў мінулага стагоддзя, але чытаючы гэта, нібыта не прыйшло з таго часу 15 гадоў... Усё, пра што гаворыць Васіль Уладзіміравіч, якія «дзяяніні» ставіць тагачаснаму ладу і як прагназуе будучыню — быццам прамоўленае сёння. Гэта, як сказана ў анатацыі, «нацыянальная споведзь «песіміста ў адносінах да пакалення свайго веку» і валадара беларускай нацыянальнай ідэалогіі будучыні — вялікага літаратара, мастацтвазнануцы, філосафа, палітыка, грамадзяніна і прарока».

**Кандрацюк Ганна. Дзядоўскае
турнэ з Анатолем С.**

**— Беласток: Праграмная
рада тыднёвіка «Ніва», 2010.
— 116 с.**

Кніга журналісткі тыднёвіка «Ніва» (Беласток, Польшча) Ганны Кандрацюк-Свярускай — гэта распавед пра падарожжа на Беларусь, на радзіму паэта Анатоля Сыса ў вёску Гарошкай у Рэчыцкім раёне, дзе адзначалася ягонае 50-годдзе, якое яна разам з пээтай Мірай Лукшай здзейсніла летась. Кніга насычаная успамінамі пра сустрэчы з Анатолем Сысам, уражаннямі ад наведвання Беларусі — а вандроўніцы пабывалі яшчэ і ў Гародні, Мінску, Жыровічах, дзе сустракаліся з вядомымі на Беларусі людзьмі, сябрамі Анатоля і тымі, хто яго ведаў. Кніга багата ілюстраваная фотадзімкамі, большасць з якіх друкуецца ўпершыню.

► КОНКУРС

ЛЕПШАЯ ДРУГАЯ...

Паважаныя паэты і празаікі!

Шаноўныя аўтары, хто ўжо апублікаваў дэбютныя зборнікі!

Саюз беларускіх пісьменнікаў абвяшчае Конкурс на лепшыя рукапіс другой кнігі і ласкава запрашае дасылаць-перадаваць на суд нашага журнала свае паэтычныя ці празічныя зборнікі — на наступныя адрады:

**220012, Мінск, вул. Кузьмы Чорнага, д. 31, пак. 906;
e-mail: ubw.office@gmail.com.**

Чаму менавіта Конкурс другой кнігі? Як сведчыць беларуская выдавецтва і быццёвай практикай, менавіта ў стварэнні выданні другой кнігі літаратары маюць найбольшыя праблемы і клопат.

Удзел у Конкурсе могуць браць аўтары і аўтаркі розных мастацкіх кірункуў і стыляў.

Перавага аддаецца літаратурнай моладзі.

Пераможца Конкурса атрымае адпаведны падарунак — бясплатнае выданне яго кнігі!

Сакратарыят СБР

► ПРЕМІЯ

**ЛІТАРАТУРНАЯ ПРЭМІЯ
ІМЯ МАКСІМА БАГДАНОВІЧА**

У дзень народзінай Максіма Багдановіча Саюз беларускіх пісьменнікаў, Беларускі ПЭН-цэнтр і Літаратурны музей імя Максіма Багдановіча абвесцілі пра заснаванне літаратурнай прэміі. Яна будзе ўручанца за найлепшыя дэбюты года ў трох намінацыях: паэзія, проза і пераклад.

«Да намінантаў Прэміі імя Максіма Багдановіча ёсць авабязковыя ўмовы, — кажа сябра журы, пісьменнік Уладзімір Арлоў. — Твор мае быць напісаны па-беларуску, аўтар на момант вылучэння мусіць мець не больш за 35 пойных гадоў».

Да разгляду журы прымае дэбютныя кнігі аўтараў, якія выйшлі цягам года. Могуць разглядацца і грунтоўныя публікацыі ў літаратурных часопісах (раман, аповесць, вялікі перакладны твор).

Спіс прэтэндэнтаў на Прэмію імя Максіма Багдановіча за 2010 год фармуецца да 14 лютага 2011 года.

Уручэнне адбудзеца напрыканцы сакавіка 2011 года.

Вылучэнні ад выдавецтва і аўтараў з пазнакай «Прэмія імя Максіма Багдановіча» можна дасылаць на наступныя адрады:

ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»: вул. Кузьмы Чорнага, д. 31, пак. 906, Мінск, 220012

E-mail: ubw.office@gmail.com

**220050, а/c 218, Мінск.
E-mail: pen@vessobel.by.**